

Neki prediktori roditeljskog stresa roditelja djece dojenačke dobi

Bikić Đuras, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:440921>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-11**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Sveučilišni diplomski studij
Psihologija

Ivana Bikić Đuras

**Neki prediktori roditeljskog stresa roditelja djece
dojenačke dobi**

Diplomski rad

Zadar, 2025.

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Sveučilišni diplomski studij
Psihologija

Neki prediktori roditeljskog stresa roditelja djece dojenačke dobi

Diplomski rad

Student/ica:

Ivana Bikić Đuras

Mentor/ica:

prof. dr. sc. Ivana Tucak Junaković

Zadar, 2025.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ivana Bikić Đuras**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Neki prediktori roditeljskog stresa roditelja djece dojenačke dobi** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 23. siječnja 2025.

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Roditeljski stres i njegove odrednice	3
1.2. Odrednice roditeljske kompetencije i njezina povezanost sa zadovoljstvom roditeljstvom 5	5
1.3. Povezanost roditeljskog stresa, roditeljske kompetencije i roditeljskog ponašanja	6
1.4. Povezanost sociodemografskih obilježja s doživljajem roditeljstva	8
1.5. Povezanost bračnog odnosa s doživljajem roditeljstva	10
1.6. Povezanost socijalne podrške s doživljajem roditeljstva	12
1.7. Povezanost temperamenta djeteta s doživljajem roditeljstva	14
2. CILJ	17
3. PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	17
4. METODA	18
4.1. Sudionici	18
4.2. Mjerni instrumenti	19
4.3. Postupak	22
5. REZULTATI	23
6. RASPRAVA	30
7. ZAKLJUČCI	36
8. LITERATURA	37

NEKI PREDIKTORI RODITELJSKOG STRESA RODITELJA DJECE DOJENAČKE DOBI

Sažetak

Tranzicija u roditeljstvo, ključna razvojna faza puna izazova za nove roditelje, često izaziva roditeljski stres, koji obuhvaća procese koji uzrokuju negativne psihološke i fiziološke reakcije uslijed prilagodbe zahtjevima roditeljske uloge. U dosadašnjim istraživanjima utvrđene su brojne determinante roditeljskog stresa, od sociodemografskih značajki, preko djetetovog temperamenta do obilježja roditeljskog bračnog odnosa. Prvi je cilj ovog istraživanja bio ispitati povezanost sociodemografskih čimbenika poput ranijeg iskustva u roditeljskoj ulozi (prvo dijete ili dijete višeg reda rođenja), dobi roditelja, obrazovanja roditelja, broja djece u obitelji, dobi najmlađeg djeteta, percepcije prihoda i roditeljskog stresa. Nadalje, drugi je cilj bio ispitati ulogu socijalne podrške, karakteristika dojenčeta i roditeljske kompetentnosti, zadovoljstva brakom i percipirane pravednosti u braku u predviđanju roditeljskog stresa roditelja djece dojenačke dobi. Istraživanje je provedeno na uzorku majki koje su u braku i koje imaju dojenče staro od jednog mjeseca do godine dana (N=332). Podaci su prikupljeni online metodom, a mjerni instrumenti korišteni u ovom istraživanju su: Skala zadovoljstva brakom (Ćubela Adorić i Jurević, 2006), Skala percipirane pravednosti u braku (Ćubela Adorić i Mičić, 2010), Skala osjećaja roditeljske kompetentnosti (*Parenting Sense of Competence Scale*, Gibaud-Wallston i Wandersman, 1978), Skala percipirane socijalne podrške (Jakovljević, 2004), Upitnik karakteristika dojenčeta (ICQ; Bates, Freeland i Lounsbury, 1979), Skala roditeljskog stresa (Berry i Jones, 1995) i upitnik općih podataka konstruiran za potrebe ovog diplomskog rada. U ovom istraživanju nije utvrđena razlika u intenzitetu roditeljskog stresa između majki koje su rodile prvi put i majki koje već imaju djecu. Nadalje, nije utvrđena povezanost sociodemografskih karakteristika roditelja i djeteta s procjenom intenziteta roditeljskog stresa. Na kraju, rezultati istraživanja pokazali su da je težak temperament djeteta značajan pozitivan prediktor, a zadovoljstvo roditeljstvom i roditeljska samoeфикаsnost značajni negativni prediktori roditeljskog stresa. Zadovoljstvo brakom, percipirana pravednost u braku i percipirana socijalna podrška nisu se pokazali značajnim prediktorima roditeljskog stresa. Sve prediktorske varijable objasnile su 62,7% varijance roditeljskog stresa. Rezultati istraživanja potvrđuju određene pretpostavljene povezanosti, ali jasno ukazuju na potrebu za daljnjim istraživanjima ovog područja. Dobiveni nalazi mogu biti korisni za razvoj intervencijskih programa koji se fokusiraju na pomoć roditeljima u suočavanju s izazovima i stresom u roditeljstvu.

KLJUČNE RIJEČI: roditeljski stres, roditelji dojenčadi, roditeljska kompetentnost, temperament djeteta, zadovoljstvo brakom, percipirana pravednost u braku, socijalna podrška

SOME PREDICTORS OF PARENTAL STRESS IN PARENTS OF INFANTS

Summary

The transition to parenthood, a crucial stage of development full of challenges for new parents, often leads to parental stress, which encompasses processes that cause negative psychological and physiological reactions as parents adjust to the demands of the parenting role. In previous research, numerous determinants of parental stress have been established, ranging from sociodemographic characteristics and child's temperament to the characteristics of the parents' marital relationship. Therefore, the aim of this study was to examine the relationship between sociodemographic factors such as prior parenting experience (first child or later-born child), parent age, parental education, number of children in the family, age of the youngest child, perceived income, and parental stress. Additionally, the study aims to explore the role of social support, infant characteristics, parental competence, marital satisfaction, and perceived fairness in marriage in predicting parental stress among parents of infants. The study was conducted with a sample of mothers who are married and have infants aged from one month to one year (N=332). Data were collected online, and the measurement instruments used in this thesis include: the Marital Satisfaction Scale (Ćubela Adorić & Jurević, 2006), the Relational Equity Scale (Ćubela Adorić & Mičić, 2010), the Parenting Sense of Competence Scale (Gibaud-Wallston & Wandersman, 1978), the Perceived Social Support Scale (Jakovljević, 2004), the Infant Characteristics Questionnaire (ICQ; Bates, Freeland, & Lounsbury, 1979), the Parenting Stress Scale (Berry & Jones, 1995), and a general information questionnaire created for the purposes of this thesis. This study found no difference in the intensity of parental stress between mothers who gave birth for the first time and those who already have children. Furthermore, no correlation was found between sociodemographic characteristics of parents and children and the assessment of parental stress intensity. Finally, the results indicated that difficult infant temperament is a significant positive predictor, while parenting satisfaction and parental self-efficacy are significant negative predictors of parental stress. Marital satisfaction, perceived fairness in marriage, and perceived social support were not significant predictors of parental stress. The mentioned variables explain 62,7% of the variance of parental stress. The results confirm certain hypothesized relationships but clearly highlight the need for further research in this area. The findings of this research can be useful for the development of intervention programs aimed at helping parents cope with the challenges and stress of parenting.

KEYWORDS: parental stress, parents of infants, parental competence, child temperament, marital satisfaction, perceived marital fairness, social support

1. UVOD

Prijelaz u roditeljstvo predstavlja ključno razvojno razdoblje obilježeno brojnim praktičnim i psihološkim izazovima za nove roditelje, kako u kontekstu njihove partnerske dinamike, tako i na individualnoj razini (Lévesque i sur., 2020). Rođenje djeteta obično donosi mnoge promjene u životima roditelja i obitelji. Iako je većina ovih promjena očekivana i dobrodošla, druge mogu biti neočekivane i ometati živote i odnose roditelja (Hildingsson i Thomas, 2013). Iako je svaki roditeljski doživljaj jedinstven, prvo roditeljstvo donosi najveće promjene, jer roditelji prvi put doživljavaju sve aspekte roditeljstva i preuzimaju jednu od najvažnijih životnih uloga (Reić Ercegovac, 2024). Poput drugih životnih tranzicija, ulazak u roditeljstvo označava prekretnicu u životnom ciklusu, koja zahtijeva prilagodbu postojećih uloga i usvajanje novih (Nekić i Penezić, 2012). Ova tranzicija mijenja svakodnevni život, prioritete, navike, očekivanja i planove za budućnost. Također, uključuje promjene u doživljavanju sebe, partnera i svijeta (Reić Ercegovac, 2024). Izazovi s kojima se roditelji suočavaju su mnogobrojni, a jedan od njih je da roditelji moraju razumjeti i djelovati u skladu s potrebama novorođenčeta, modificirajući svoje dnevne rutine kako bi se nosili s novim zadacima i većim odgovornostima (Tognasso i sur., 2022). Tako će doći do brojnih promjena koje uključuju prilagodbe u obrascima spavanja, dodatne obaveze vezane uz brigu o djetetu i kućanske poslove, smanjenje zajedničkog vremena partnera i povećanje financijskih izdataka (Berk, 2008). Razdoblje tranzicije u roditeljstvo, od planiranja roditeljstva do kraja prve godine života djeteta, zahtijeva prilagodbu uloga, pri čemu partnerska uloga postaje sekundarna, a roditeljska primarna, što može negativno utjecati na kvalitetu partnerskog odnosa (Reić Ercegovac, 2024). Dobro roditeljstvo u ranom djetinjstvu karakterizirano je roditeljskom osjetljivošću, prihvaćanjem, dostupnošću te brigom o sigurnom i poticajnom okruženju za razvoj i učenje, a temelj je zdravom socioemocionalnom razvoju djeteta (Macuka, 2022).

Roditeljstvo je izazovna uloga koja obuhvaća aktivnosti, vještine i emocionalne aspekte povezane s brigom, odgojem i obrazovanjem djece prema moralnim i kulturnim normama. S obzirom na širok spektar potrebnih znanja i vještina, roditeljstvo je kompleksno i ne može se unaprijed naučiti. Također, ono je proces u kojem se mijenjaju odnosi između roditelja i djeteta, a roditelji postaju fleksibilniji, tolerantniji i dosljedniji u svojim odgojnim postupcima (Ljubetić, 2007).

Nadalje, Čudina-Obradović i Obradović (2003) navode da roditeljstvo obuhvaća tri skupine pojmova: doživljaj roditeljstva, roditeljsku brigu, ponašanja i postupke te roditeljske odgojne stilove. Doživljaj roditeljstva uključuje donošenje odluka o djeci, prihvaćanje roditeljske uloge, postavljanje odgojnih ciljeva i osjećaj vlastite vrijednosti zbog ulaganja napora i emocionalne povezanosti s djetetom. Roditeljska briga, postupci i aktivnosti odnose se na rađanje i brigu za djetetov život i razvoj te aktivnosti usmjerene ka ostvarivanju odgojnih ciljeva, dok roditeljski odgojni stilovi označavaju emocionalnu atmosferu u kojoj se odvijaju interakcije između roditelja i djeteta.

Subjektivni doživljaj roditeljstva obuhvaća konstrukte poput izazova i stresa vezanih uz roditeljstvo, osjećaja kompetentnosti u roditeljskoj ulozi, zadovoljstva roditeljstvom, osjećaja ravnoteže (ili njezinog nedostatka) između roditeljskih i drugih životnih uloga te stavova i uvjerenja o djeci i roditeljskim obvezama (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Sabatelli i Waldron (1995) opisuju subjektivni doživljaj roditeljstva kroz tri dimenzije:

1. Roditeljsko zadovoljstvo – uključuje zadovoljstvo podrškom partnera, odnosom dijete-roditelj i vlastitim zadovoljstvom u roditeljskoj ulozi.
2. Zahtjevi i stres roditeljske uloge – odnose se na pritiske i stres zbog nemogućnosti ispunjavanja društvenih očekivanja vezanih uz roditeljsku ulogu.
3. Osjećaj roditeljske kompetencije – osjećaj sposobnosti i uspjeha u roditeljskoj ulozi.

Na način kako roditelji doživljavaju roditeljstvo utječu brojni faktori, uključujući subjektivnu procjenu vlastite uspješnosti u ispunjavanju društvenih očekivanja vezanih uz roditeljsku ulogu te zadovoljstvo koje proizlazi iz te uloge (Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Ovi doživljaji ovise o spolu i dobi roditelja i djece, kvaliteti partnerskih odnosa te društvenom kontekstu u kojem se roditeljstvo odvija (Lacković-Grgin, 2010).

Roditeljsko ponašanje složeno je uvjetovano i često se objašnjava kroz različite teorijske modele. Postoji čitav niz takvih modela i teorija, ali su među najpoznatijima integrativni model (Bronfenbrenner, 1986) i procesni model (Belsky, 1984). U sklopu integrativnog teorijskog modela (Bronfenbrenner 1986; prema Macuka 2022) razmatraju se različiti faktori koji utječu na roditeljstvo, uključujući karakteristike obiteljskog okruženja i individualne osobine roditelja i djeteta. Roditeljski odgojni stil oblikuje interakcije između roditelja i djeteta, dok dijete svojim karakteristikama može utjecati na roditelje i oblikovati obiteljske odnose. Utjecaj tih interakcija ovisi o podršci koju obitelj dobiva iz okoline (Obradović i Čudina-Obradović, 2003).

U sklopu procesnog modela roditeljstva (Belsky, 1984), naglasak je na roditelju, njegovom subjektivnom doživljaju i percepciji, dok se istovremeno uvažava utjecaj različitih

kontekstualnih faktora. Na roditeljsko funkcioniranje djeluju tri ključne domene: individualne osobine i psihološki resursi roditelja, karakteristike djeteta te kontekstualni izvori stresa i podrške. Individualne osobine roditelja uključuju spol, osobine ličnosti i znanje o dječjem razvoju, dok su karakteristike djeteta vezane za dob, spol i temperament djeteta. Kontekstualni faktori obuhvaćaju bračne odnose, socijalnu mrežu te radno mjesto roditelja. Nadalje, noviji model Martinove i Colbertove (1997; prema Macuka, 2010) proširuje ovaj okvir uključivanjem socioekonomskih čimbenika, poput obrazovanja roditelja, prihoda i zaposlenosti, kao i varijabli povezanih s obiteljskom strukturom. To uključuje broj članova obitelji, broj djece, prisutnost jednog ili oba roditelja, redoslijed rođenja te dobnu razliku među djecom. Kulturalni čimbenici također imaju značajnu ulogu u oblikovanju roditeljskog ponašanja.

Promjene u bilo kojoj od navedenih domena mogu rezultirati roditeljskim stresom (Belsky, 1984), što dodatno naglašava važnost razumijevanja složenih interakcija koje utječu na roditeljsku ulogu.

1.1. Roditeljski stres i njegove odrednice

Roditeljski stres je komponenta subjektivnog doživljaja roditeljstva te su prethodne studije otkrile da je roditeljski stres normalna posljedica tranzicije u roditeljstvo (Berryhill, 2015, Crnic i Ross, 2017) te može utjecati na dobrobit i roditelja i djece (Crnic i Low, 2002; Leung i Tsang, 2010).

Roditeljski stres obuhvaća niz procesa koji uzrokuju negativne psihološke i fiziološke reakcije kao rezultat nastojanja da se roditelji prilagode zahtjevima roditeljske uloge (Deater-Deckard, 2004). Taj stres obuhvaća negativne emocionalne reakcije prema sebi i djetetu te može značajno utjecati na kvalitetu roditeljske uloge i odnosa između roditelja i djeteta (Klein, 2023). Konačan doživljaj roditeljskog stresa ovisi o subjektivnoj procjeni negativnih posljedica roditeljstva u usporedbi s njegovim pozitivnim aspektima (Lessenberry i Rehfeldt, 2004). Roditelji mogu subjektivno percipirati da su zahtjevi roditeljstva veći od njihovih dostupnih resursa, što može negativno utjecati na dobrobit djeteta (Leung i Tsang, 2010).

Na roditeljski stres utječu kontekstualni faktori poput odnosa s partnerom, dostupne socijalne podrške, emocionalnog i fizičkog zdravlja majke, njezinog unutarnjeg ulaganja u roditeljsku ulogu, njezina osjećaja kompetentnosti i stila privrženosti (Tognasso i sur., 2022). Posebno izražen stres javlja se kada roditelji smatraju da nisu učinkoviti u upravljanju djetetovim ponašanjem, posebno ako očekuju da se dijete neće ponašati loše (Gavita i sur., 2014). Roditeljski stres također je povezan s ograničenim ekonomskim i emocionalnim

resursima, socijalnom izolacijom i problemima s partnerom (Chang i Fine, 2007; Östberg i sur., 2007).

Međutim, percepcija stresnosti varira među roditeljima, ovisno o njihovoj kognitivnoj evaluaciji situacija (Lazarus i Folkman, 2004). Tako će postojati razlike između roditelja u percepciji iste situacije, kao i u reakciji na određenu situaciju. Dok neki roditelji koriste stresne situacije kao poticaj za unaprjeđenje svoje roditeljske uloge, drugi nakupljaju percipirani stres (Bhattacharya i sur., 2019). McQuillan i Bates (2017) navode kako roditelji izazovna ponašanja djeteta tumače na dva načina, odnosno kao problem koji se može riješiti i prevladati ili kao dokaz njihove neučinkovitosti u roditeljstvu što im stvara osjećaj nesposobnosti, beznadnosti i stresa.

Faktori koji utječu na doživljaj roditeljskog stresa mogu se podijeliti u tri skupine: osobine roditelja, karakteristike djeteta i obiteljski faktori (Crnic i Low, 2002). Osobine roditelja uključuju ponašanje prije porođaja, stres tijekom trudnoće, ličnost i uvjerenja o odgoju, dok se djetetove karakteristike odnose na temperament, spol i ponašanje (Crnic i Low, 2002).

Odnos između roditeljskog stresa i funkcioniranja djeteta je složen i međusobno povezan. Baker i suradnici (2003) smatrali su da bi transakcijski model mogao pomoći u objašnjavanju odnosa između stresa roditelja i problema u ponašanju djece. Njihova istraživanja pokazala su da visoka razina roditeljskog stresa može pogoršati problematično ponašanje djece, dok problemi u ponašanju djece mogu povećati stres roditelja. Faktori poput bračne usklađenosti i percipirane socijalne podrške mogu smanjiti roditeljski stres (Shapiro, 2014; Vidyasagar i Koshy, 2010). Također, planiranje trudnoće i priprema na roditeljstvo povezani su s nižim razinama stresa nakon rođenja djeteta (Alves i sur., 2019, prema Begonja, 2021). S druge strane, prenatalni strahovi o trudnoći i porodu snažno su povezani s roditeljskim stresom (Hildingsson i Thomas, 2013). U istom istraživanju utvrđeno je da žene općenito imaju više negativnih osjećaja prema očekivanju djeteta, nadolazećem porodu i prvim tjednima s novorođenčecom u odnosu na muškarce. Procjena osjećaja i stavova roditelja o trudnoći, porodu i novorođenčadi tijekom trudnoće važna je za razumijevanje roditeljskog stresa godinu dana nakon rođenja djeteta (Hildingsson i Thomas, 2013).

Veća negativna emocionalna izražajnost majki i manje zadovoljstvo roditeljskom ulogom pridonose intenzivnijem doživljaju roditeljskog stresa kod majki (Delale, 2011). S druge strane, niže razine roditeljskog stresa često se povezuju s višim razinama percipirane kompetentnosti u roditeljskoj ulozi (Begonja, 2021). Hrvatska istraživanja pokazala su da su

majke predškolske djece iz opće populacije najčešće izložene blagim razinama roditeljskog stresa (Delale, 2011; Klein, 2023; Marković, 2021; Profaca i Arambašić, 2004).

Pozitivni utjecaji unutar obitelji također su važni u smanjenju roditeljskog stresa. Na primjer, u obiteljima u kojima su očevi aktivnije uključeni u aktivnosti s djecom, poput čitanja priča i zajedničke igre, majke doživljavaju niže razine stresa (Nomaguchi i sur., 2017). Prema Cowan i Cowan (2000), uključenost očeva u odgoj djeteta od najranije dobi smatra se zaštitnim čimbenikom za kvalitetu partnerskog odnosa i subjektivnu dobrobit oba roditelja, kao i za kvalitetu njihovih interakcija s djetetom. Nadalje, kada su očevi uključeni u odgoj djeteta oba roditelja doživljavaju niži roditeljski stres, veću socijalnu podršku i veće zadovoljstvo brakom. Također, roditelji koji izvještavaju o visokom bračnom zadovoljstvu i nižem stresu tijekom tranzicije u roditeljstvo pokazuju više topline i osjetljivosti prema djetetovim potrebama (Cowan i sur., 1994; prema Reić Ercegovac, 2024). Ova interakcija naglašava važnost zajedničkog sudjelovanja roditelja u odgoju, što doprinosi boljoj ravnoteži u obiteljskim obavezama i smanjuje stresne pritiske.

1.2. Odrednice roditeljske kompetencije i njezina povezanost sa zadovoljstvom roditeljstvom

Roditeljski osjećaj kompetentnosti (Gibaud-Walston i Wandersman, 1978) obuhvaća roditeljsku procjenu učinkovitosti (samoefikasnosti) u ulozi roditelja i procjenu zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge. Roditeljski osjećaj kompetentnosti je individualna percepcija i povjerenje u vlastitu sposobnost uspješnog izvođenja roditeljskog ponašanja (Tognassoo i sur., 2022), kao i mjera u kojoj roditelji vjeruju da imaju sposobnost utjecati na razvoj svoje djece i kontekste u kojima se taj razvoj odvija (Crnic i Ross, 2017). Prema Coleman i Hildebrandt Karraker (2000), osjećaj učinkovitosti i zadovoljstvo roditeljskom ulogom su međusobno povezani. Zadovoljstvo je ispunjavanjem roditeljske uloge svojevrsna posljedica doživljaja efikasnosti, koja potiče roditeljsko upravljanje brojnim i istodobnim zadacima, kao i uživanje u procesu roditeljstva. Roditelji koji se osjećaju kompetentnima u svojoj ulozi lakše upravljaju zadacima roditeljstva i više uživaju u odgoju. Tako ako roditelj osjeća da se može dobro brinuti o svojoj bebi, povećat će mu se samopoštovanje i moći će pokazati nježne reakcije na zahtjeve svoje bebe, gradeći pozitivne interakcije s djetetom (Tognasso i sur., 2022). S druge strane, u situaciji manjeg samopouzdanja u brizi za dijete, obavljanje roditeljske uloge moglo bi biti vrlo teško. Dobra pripremljenost na roditeljstvo, socijalna podrška, stabilnost u obiteljskom i ekonomskom smislu ključni su faktori koji jačaju roditeljski osjećaj kompetentnosti (Čudina-

Obradović i Obradović, 2006). Ljubetić (1998; prema Begonja, 2021) je identificirala prepreke za doživljaj kompetentnosti poput osjećaja opterećenosti roditeljstvom, straha od pogrešaka u odgoju, nedostatka znanja o odgojnim postupcima i percepcije vlastitih neuspjeha kao nepromjenjivih. Nasuprot tome, kompetencija se razvija kroz povjerenje u vlastite odluke, pozitivnu procjenu vlastitih postupaka i sposobnost rješavanja problema.

Longitudinalna istraživanja potvrđuju da roditeljska kompetencija raste s vremenom. Field (2018) navodi kako majke bilježe porast samopouzdanja tijekom mjeseci nakon poroda. Slično tome, utvrđene su promjene u roditeljskoj prilagodbi majki i očeva tijekom vremena. Roditeljsko samopouzdanje povećava se tijekom prve godine djetetova života dok se percipirani roditeljski stres smanjuje (Kaźmierczak i sur., 2020).

Istraživanja pokazuju da individualne karakteristike roditelja, broj djece i sociodemografski status obitelji snažno utječu na doživljaj roditeljske kompetentnosti (Begonja, 2021). Osim toga, roditeljska kompetencija povezana je s kvalitetnijim interakcijama roditelja i djeteta, uključujući roditeljsku toplinu, pažnju, pozitivnije roditeljsko ponašanje majke i veću odgovornost roditelja (Teti i Gelfand, 1991).

U longitudinalnom istraživanju kineskih prvotkinja više razine roditeljskog osjećaja kompetentnosti 3 mjeseca nakon poroda značajno su bile povezane sa starijom dobi i višim razinama roditeljskog osjećaja kompetentnosti u prvom mjesecu nakon poroda. Nasuprot tome, niže razine roditeljskog osjećaja kompetentnosti 3 mjeseca nakon poroda bile su povezane s lošijim ekonomskim statusom, lošijim zdravljem dojenčadi i mješovitom prehranom ili hranjenjem adaptiranim mlijekom u prvom mjesecu nakon poroda. Osim toga, dojenje je bilo povezano s višim razinama roditeljskog osjećaja kompetentnosti. Dojenje je povećalo učestalost interakcija majke i djeteta, što je dodatno osnažilo majčin osjećaj kompetencije. Starije majke prvotkinje, zahvaljujući većem životnom iskustvu i zrelosti, lakše se suočavaju s izazovima roditeljstva (Zhu i sur., 2022).

1.3. Povezanost roditeljskog stresa, roditeljske kompetencije i roditeljskog ponašanja

Roditeljski stres u ranoj fazi roditeljstva često utječe na samoeфикаsnost roditelja, percepciju vlastite kompetentnosti i angažman s djecom, a ti se odnosi mijenjaju tijekom vremena. Razvojno, mlađa djeca, osobito dojenčad, zahtijevaju potpunu skrb svojih roditelja, što može biti iznimno zahtjevno i stresno. Upravljanje brojnim zadacima i stalni prijelazi između različitih životnih uloga dodatno opterećuju roditelje u ovoj fazi (Berryhill, 2015).

Visoke razine roditeljskog stresa u dojenačkoj dobi često proizlaze iz intenzivnih zahtjeva koje dojenčad nameće. Takav stres može se "preliti" na percepciju roditeljske kompetencije, čineći roditeljske zadatke težima. Majke koje se osjećaju iscrpljeno roditeljskim obvezama često razvijaju negativne procjene svojih sposobnosti, što može smanjiti njihov angažman u odgoju djeteta u kasnijim godinama (Berryhill, 2015). Ovaj fenomen objašnjava hipoteza o prelijevanju (Gutek i sur., 1994), prema kojoj osjećaji i ponašanja iz jedne domene prelaze u drugu, primjerice iz roditeljske kompetencije u odnos roditelj-dijete.

Dunning i Giallo (2012) ističu kako roditeljski stres ima izravan negativan utjecaj na roditeljsku samoefikasnost, ali je i medijator u odnosu između umora i roditeljske samoefikasnosti. Njihova istraživanja potvrđuju snažnu povezanost roditeljskog stresa i umora, što dodatno oslabljuje percepciju roditeljske učinkovitosti. Nadalje, pozitivan ili negativan učinak roditeljskog stresa na obiteljsku dinamiku može biti posredovan roditeljskom samoefikasnošću. Visok roditeljski stres može izazvati sumnju, impulzivne reakcije i percepciju roditeljskih zadataka kao stresnih, dok se niska samoefikasnost i visok stres međusobno pojačavaju u transakcijskom odnosu (Crnic i Ross, 2017). Ovi odnosi dodatno se kompliciraju u obiteljskom kontekstu jer stres jednog roditelja može povećati stres kod drugog roditelja. Putnick i suradnici (2010) pokazali su da je stres jednog roditelja kada je dijete imalo deset godina bio prediktor stresa kod drugog roditelja četiri godine kasnije.

Roditeljski stres također utječe na dinamiku zajedničkog roditeljstva. Schoppe-Sullivan i suradnici (2016) otkrili su da je percepcija majki o podržavajućem zajedničkom roditeljstvu povezana s nižim roditeljskim stresom samo kada je njihova roditeljska samoefikasnost bila niska. Nasuprot tome, očeva percepcija podržavajućeg zajedničkog roditeljstva povezana je s većim roditeljskim zadovoljstvom, ali samo kod onih očeva s visokom samoefikasnošću. Ovi nalazi naglašavaju važnost interakcije između percepcije podrške i individualnih kapaciteta roditelja. Nadalje, roditeljski stres tijekom ranih godina djetetova života može imati dugoročne posljedice na roditeljski angažman i kvalitetu odnosa roditelj-dijete. U istraživanju Berryhill (2015) majke s višom razinom stresa u dojenačkoj dobi svoje djece imaju nižu percipiranu kompetenciju kada djeca dosegnu treću godinu. Međutim, viša percipirana kompetencija u trećoj godini predviđa veći angažman roditelja u aktivnostima poput igranja, izleta i čitanja u dobi od pet godina. Nadalje, roditelji koji doživljavaju višu razinu stresa kad je dijete malo će vjerojatno nastaviti pokazivati i višu razinu stresa kasnije, od nekoliko mjeseci do nekoliko godina (Deater-Deckard, 2008).

Unatoč izazovima roditeljstva, većina roditelja, osobito majki, izvještava o visokim razinama percipirane kompetencije i svakodnevnog angažmana s djecom i o niskoj razini roditeljskog stresa što ukazuje na otpornost obitelji i važnost pozitivne podrške u smanjenju stresa (Berryhill, 2015). Roditeljska samoeфикаsnost i podrška unutar zajedničkog roditeljstva ključni su za smanjenje roditeljskoga stresa i za razvoj kvalitetnog odnosa roditelj-dijete i dobrobit cijele obitelji.

1.4. Povezanost sociodemografskih obilježja s doživljajem roditeljstva

Prethodna istraživanja nisu dala jasan odgovor na pitanje je li spol roditelja važan faktor u doživljaju roditeljstva. U istraživanjima u kojima su spolne razlike dobivene, rezultati govore kako majke doživljavaju viši roditeljski stres od očeva (Crnic i Ross, 2017; Hildingsson i Thomas, 2013) te da su majke zadovoljnije roditeljstvom u odnosu na očeve (Algarvio i sur., 2018) i da se procjenjuju kompetentnijima u roditeljskoj ulozi (Gibaud-Wallston i Wandersman, 1978). S druge strane, druga istraživanja nisu pronašla povezanost između spola roditelja i subjektivne procjene roditeljske kompetentnosti (Berry i Jones, 1995; Oronoz i sur., 2007) i roditeljskog stresa (Schellinger i sur., 2020). Ženama je osobni doživljaj roditeljstva najvažniji izvor osobnog identiteta, bitniji od bračnog ili profesionalnog statusa, dok kod muškaraca to nije tako, što ukazuje na postojanje spolnih razlika u doživljaju sebe unutar roditeljske uloge (Arrendel, 2000). Prema istraživanjima iz Švedske, majke i očevi doživljavaju roditeljski stres u različitim područjima. Majke imaju veću vjerojatnost da će doživjeti stres povezan s njihovom ulogom roditelja i odnosom sa supružnikom/partnerom, dok muškarci imaju veću vjerojatnost da će doživjeti roditeljski stres u pogledu socijalne izolacije jer primaju manje socijalne podrške te imaju manju socijalnu mrežu nego majke (Jackson i sur., 2007; Widarsson i sur., 2013). Nadalje, majka i otac doživljavaju niže razine roditeljskog stresa kada majka s ocem dijeli većinu odgovornosti za njegu djeteta u kući (Jackson i sur., 2007).

Dob roditelja također utječe na doživljaj roditeljstva. Iako istraživanja pokazuju različite obrasce, stariji roditelji obično izvješćuju o pozitivnijoj roditeljskoj percepciji i većem samopouzdanju u usporedbi s mlađim roditeljima, no isto tako mogu doživjeti povećani umor (Guedes i Canavarro, 2015). Veća dob roditelja povezana je s višim razinama roditeljskog zadovoljstva (Arbunić, 2022; Zhu i sur., 2022), što se objašnjava u kontekstu zrelijeg pristupa roditeljskoj ulozi, većeg životnog iskustva i veće emocionalne stabilnosti. Suprotno ovome, u nekim istraživanjima se pokazalo da stariji roditelji doživljavaju više razine roditeljskog stresa u odnosu na mlađe roditelje. Oni također iskazuju veću razinu osjećaja nedostatka kontrole i

nezadovoljstva roditeljskom ulogom u usporedbi s mlađim roditeljima. Osim toga, ova skupina roditelja obično ima i više djece u obitelji, što dodatno povećava zahtjeve za njihovim resursima (Algarvio i sur., 2018). S druge strane, Marković (2021) nije našla povezanost između dobi majki i ukupnog roditeljskog stresa, napominjući da maloljetne i starije majke nisu bile uključene u istraživanje.

Obrazovanje roditelja značajno utječe na doživljaj roditeljstva. Prema Parkesu i suradnicima (2015), majke s niskim stupnjem obrazovanja, ali i one s vrlo visokim stupnjem obrazovanja, doživljavaju višu razinu roditeljskog stresa. Dok majke s nižim obrazovnim statusom često doživljavaju stres zbog nedostatka resursa i podrške, majke s višim obrazovanjem suočavaju se s posebnim izazovima. Naime, iako imaju veće i kvalitetnije mreže podrške, stres kod ovih majki povezan je s manjim pristupom neformalnoj podršci, što znači da su im prijatelji i obitelj manje dostupni za pomoć. Osim toga, za visokoobrazovane majke značajan izvor stresa je oslanjanje na formalnu skrb o djeci, s obzirom na to da su one sklonije biti zaposlene s punim radnim vremenom, što dovodi do povećanih zahtjeva za usklađivanje profesionalnih i roditeljskih obveza. Roditelji s nižim obrazovanjem također se često suočavaju s drugim socioekonomskim izazovima, poput financijskih problema, što povećava njihov stres (Algarvio i sur., 2018). U nekolicini istraživanja utvrđeno je da je viša razina obrazovanja roditelja povezana s nižim razinama roditeljskog stresa (Hildingsson i Thomas, 2013; Leung i Tsang, 2010; Spinelli i sur., 2013).

Financijske poteškoće dodatno pojačavaju roditeljski stres. Majke koje prihode kućanstva procjenjuju kao nedostatne doživljavaju više razine roditeljskog stresa (Marković, 2021). Ekonomske teškoće i ekonomski stres nepovoljno djeluju na bračnu kvalitetu obaju partnera što posljedično dovodi do povećanja roditeljskoga stresa (Obradović i Čudina-Obradović, 2006). Povezanost broja djece u obitelji i roditeljskog stresa pokazuje složene obrasce. Iako se očekuje da stres raste s brojem djece zbog povećanih zahtjeva roditeljstva (Algarvio i sur., 2018; Spinelli i sur., 2013), neka istraživanja su zabilježila suprotne rezultate. Na primjer, Delale (2011) je utvrdila da majke u obiteljima s manjim brojem djece prijavljuju veći intenzitet roditeljskog stresa. Prema nekim nalazima, prethodna djeca povećavaju stres kod žena, ali smanjuju ga kod muškaraca (Hildingsson i Thomas, 2013), dok u istraživanju Marković (2021) nije pronađena povezanost ukupnog roditeljskog stresa s brojem djece u obitelji. Iskustvo roditeljstva također igra ključnu ulogu; roditelji s više djece često prijavljuju veću samoeфикаsnost u usporedbi s roditeljima jednog djeteta, što ukazuje na važnost iskustva u jačanju osjećaja kompetencije (Leahy-Warren i McCarthy, 2011).

Roditelji dječaka češće prijavljuju viši roditeljski stres u usporedbi s roditeljima djevojčica (Algarvio i sur., 2018; Delale, 2011). Nadalje, istraživanja pokazuju da su razvedeni ili samohrani roditelji i nezaposlene majke podložniji višim razinama stresa (Algarvio i sur., 2018). Socioekonomske poteškoće, poput nezaposlenosti i financijskih problema, dodatno povećavaju stres roditelja (Marković, 2021). Nadalje, majke koje ne žive s partnerom izvijestile su o višim razinama stresa (Hildingsson i Thomas, 2013).

1.5. Povezanost bračnog odnosa s doživljajem roditeljstva

Prijelaz u roditeljstvo podrazumijeva promjenu unutar para i može uzrokovati manje zadovoljstvo vezom jer roditelji imaju manje vremena za međusobnu komunikaciju ili nižu kvalitetu i manje vremena za zajedničke aktivnosti (Petch i Halford, 2008). Kvaliteta i zadovoljstvo u braku smanjuju se nakon rođenja djeteta, što se objašnjava složenim ulogama i dužnostima partnera te sukobom između tih različitih uloga, kao i drugim razlozima poput umora, neispavanosti, povišene anksioznosti i stresa te preopterećenosti novom ulogom (Obradović i Čudina-Obradović, 2001; Reić Ercegovac, 2024). Istraživanja pokazuju da se bračno zadovoljstvo često smanjuje tijekom prve godine djetetova života, ali se nakon tog razdoblja značajno popravlja za većinu parova (Gable i sur., 1995). Međutim, neka istraživanja sugeriraju da rođenje djeteta ne mora smanjiti bračno zadovoljstvo, već može povećati opće zadovoljstvo životom bračnih partnera (Reić Ercegovac i Penezić, 2010). To se objašnjava psihološkim prednostima roditeljstva, osjećajem generativnosti te promjenom ljudskih potreba u novim životnim okolnostima. Nadalje, prema istim autorima, ključni pokazatelji bračnog zadovoljstva devet mjeseci nakon rođenja djeteta su razina zadovoljstva brakom tijekom trudnoće i zadovoljstvo roditeljstvom.

Istraživanja pokazuju da će više biti ugroženo bračno zadovoljstvo onih partnera koji imaju niži doživljaj roditeljske kompetentnosti te onih majki čiji muževi ne sudjeluju u brizi oko djeteta zbog tradicionalnih stavova (O'Brien i Peyton, 2002). Bračni konflikti povezani su s većom roditeljskom psihološkom kontrolom i smanjenom emocionalnom toplinom prema djeci (Cummings i sur., 2000, prema Begonja, 2021).

Prema hipotezi o "prelijevanju", partneri koji svoju bračnu vezu percipiraju kao neuspješnu mogu također imati smanjeno povjerenje u svoje sposobnosti u ulozi roditelja (Crnic i Ross, 2017). S druge strane, stabilan i kvalitetan bračni odnos djeluje kao zaštitni faktor protiv intenzivnog roditeljskog stresa, omogućujući lakšu koordinaciju u odgoju djece i

pružajući veću međusobnu podršku među partnerima, što povoljno utječe na njihovo ispunjavanje roditeljske uloge (Robinson i Neece, 2015).

Zadovoljstvo brakom značajno doprinosi objašnjenju varijabilnosti u zadovoljstvu roditeljstvom (Reić Ercegovac, 2011). Ekološka perspektiva proučavanja obitelji (Bronfenbrenner, 1986) objašnjava kako su obiteljski podsustavi međusobno povezani, pa kvaliteta bračnog odnosa može utjecati na kvalitetu odnosa roditelja i djeteta. Bračni lokus kontrole, odnosno uvjerenje da kvaliteta braka ovisi o vlastitim naporima (internalni lokus) ili vanjskim čimbenicima (eksternalni lokus), također utječe na roditeljski odnos. Roditelji s internalnim lokusom kontrole pružaju više podrške i pokazuju veću dostupnost djeci (Macuka, 2010).

Istraživanja su pokazala da su nisko bračno zadovoljstvo, roditeljski stres i problemi u ponašanju djece povezani, pri čemu roditelji s nižim bračnim zadovoljstvom izvještavaju o višim razinama roditeljskog stresa i većim problemima u ponašanju djeteta. Ova povezanost može biti osobito izražena u obiteljima s djecom koja imaju razvojna kašnjenja, gdje se roditeljski stres može pojačati zbog dodatnih izazova s kojima se roditelji suočavaju (Robinson i Neece, 2015). Nadalje, u istraživanju Liu i Wanga (2015) proučavao se odnos između roditeljskog stresa i oštre discipline roditelja (psihološke agresije i fizičkog kažnjavanja) te uloga bračnog zadovoljstva i spola roditelja u kineskim društvima. Rezultati su pokazali da je roditeljski stres majki i očeva izravno povezan s njihovom oštrom disciplinom. Bračno zadovoljstvo može igrati ulogu u smanjenju roditeljskog stresa i oštre discipline. Posebno kod majki, veće bračno zadovoljstvo može smanjiti negativan učinak roditeljskog stresa na primjenu oštrijih disciplinskih mjera. Međutim, kod očeva, bračno zadovoljstvo nije pokazalo sličan učinak, što ukazuje na razlike u načinima na koje roditelji percipiraju i reagiraju na stres povezan s roditeljstvom u kontekstu svog bračnog života.

Nadalje, bračno zadovoljstvo može smanjiti negativne učinke stresa koji proizlaze iz roditeljskih obveza, jer stabilan i zadovoljan bračni odnos pruža emocionalnu podršku koja omogućava roditeljima da se bolje nose s izazovima roditeljstva. S druge strane, roditelji koji su nezadovoljni brakom mogu biti podložniji većem roditeljskom stresu, što može dovesti do smanjenja emocionalne povezanosti s djecom i negativno utjecati na njihov odgoj. Bračno zadovoljstvo igra značajnu ulogu u smanjenju roditeljskog stresa i ublažavanju njegovih negativnih učinaka na životno zadovoljstvo roditelja (Matalon i sur., 2022).

Nadalje, roditeljstvo je značajno oblikovano načinom na koji roditelji dijele obaveze i poslove nakon rođenja djeteta (Cowan i Cowan, 2000; prema Čudina-Obradović i Obradović,

2006). S obzirom na suvremene promjene koje donose nova očekivanja, pritiske i zahtjeve roditeljima, uočavaju se i promjene u obiteljskim odnosima, uključujući ravnopravniju uključenost majki i očeva u odgoj djece (Macuka, 2022). Povoljan doživljaj roditeljstva kod oba roditelja potiču muževa podrška i praktična pomoć ženi, dok pretjerano posesivan odnos majke prema djetetu može biti manje koristan (Levy-Shiff, 1994). Ward (2004; prema Reić Ercegovac i Penezić, 2010) ističe da su ravnomjerna podjela poslova i visoko zadovoljstvo obiteljskim životom ključni faktori koji doprinose uspješnom prelasku u roditeljsku ulogu. Jednaka podjela odgovornosti oko brige za dijete može smanjiti roditeljski stres i opterećenje majkama (Macuka, 2024). Dok neki istraživači smatraju da je podjela obiteljskih dužnosti središnji izazov u obiteljskom funkcioniranju (Čudina Obradović, 2006), drugi naglašavaju da je važnija percepcija pravednosti raspodjele nego sama raspodjela. Ako partneri ne doživljavaju podjelu kao nepravednu, kvaliteta braka neće biti ugrožena (Stohs, 2000), što će se onda vjerojatno povoljno odraziti i na doživljaj roditeljstva. Majke koje procjenjuju podjelu odgovornosti u odgoju djece poštenom, zadovoljnije su odnosom s partnerom (Chong i Mickelson, 2016).

1.6. Povezanost socijalne podrške s doživljajem roditeljstva

Socijalna podrška igra ključnu ulogu u povećanju blagostanja i smanjenju stresa, djelujući kao zaštitni faktor protiv stresa. Njeno djelovanje može biti neposredno ili posredno, a ublažavanje posljedica stresa odvija se kroz dva glavna mehanizma. Prvo, osobe s većom podrškom mogu stresne situacije percipirati kao manje prijeteće jer znaju da mogu računati na pomoć drugih. Drugo, podrška poboljšava kapacitete i sposobnosti suočavanja sa stresorima, čime se umanjuju negativni efekti stresa (Chen i sur., 2020).

Reić Ercegovac (2011) naglašava važnost percipirane socijalne podrške u oblikovanju doživljaja roditeljstva. Roditelji koji je percipiraju kao veću osjećaju se kompetentnijima i zadovoljnijima roditeljskom ulogom, što se djelomično objašnjava smanjenjem stresa. Podrška partnera i okoline daje im sigurnost, omogućuje ugodniju interakciju s djetetom i olakšava ispunjavanje njegovih potreba. Osim toga, dostupnost podrške olakšava traženje pomoći i savjeta, dodatno jačajući roditeljsku sigurnost i vještine. Najvažnija podrška je ona od partnera, a zatim iz drugih izvora, odnosno šire obitelji i prijatelja.

Kod roditelja, socijalna podrška dodatno pridonosi osjećaju kompetentnosti i zadovoljstvu roditeljskom ulogom. Gao i suradnici (2014) naglašavaju važnost ohrabrenja obitelji i prijatelja te pružanja praktičnih savjeta majkama, što im pomaže u snalaženju u

nepoznatim situacijama i dodatno osnažuje njihov osjećaj kompetentnosti. Zaštitni učinak socijalne podrške vidljiv je i u kontekstu prevencije postporođajne depresije. Cutrona i Troutman (1986) pokazali su da socijalna podrška djeluje posredstvom povećane samoeфикаsnosti, što majkama pomaže u prilagodbi na roditeljsku ulogu. Jones i suradnici (2009) također su pronašli da viša socijalna podrška i percepcija situacije kao kontrolabilne povećavaju roditeljsku samoeфикаsnost, posebno kod majki nedonoščadi.

Zanimljivo je primijetiti da u nekim slučajevima socijalna podrška ne smanjuje odmah roditeljski stres, osobito u prvim danima majčinstva. Istraživanje je pokazalo da su majke, iako su izvijestile o značajnoj podršci partnera i obitelji u svakodnevnom životu s novorođenčecom, ipak doživljavale visoke razine roditeljskog stresa (Tognasso i sur., 2022). Ovo ukazuje na snažan psihološki utjecaj rođenja djeteta na majke, posebno u osjetljivom razdoblju prilagodbe, ispunjenom svakodnevnim otkrićima i učenjima (Tognasso i sur., 2022). Autori zaključuju da socijalna podrška nije odmah djelovala kao zaštitni faktor, već da je potrebno više vremena kako bi se njezin pozitivni učinak u potpunosti pokazao. Ovi nalazi nadovezuju se na rezultate istraživanja poput onih Raikesa i Thompsona (2005), koji su također naglasili da socijalna podrška može imati dvosmjernan učinak, djelujući i pozitivno i negativno, ovisno o specifičnostima odnosa i situacije. Na primjer, podrška obitelji može uključivati i kritike koje povećavaju stres. U njihovom istraživanju socijalna podrška nije imala značajan utjecaj na roditeljski stres, a razlog može biti činjenica da je ispitivana percipirana, a ne stvarno dobivena pomoć.

Istraživanje Gibaud-Wallstona i Wandersmana (1978) pokazalo je da manjak socijalne podrške ne utječe negativno na roditeljsku eфикаsnost ako majke osjećaju da mogu zadovoljiti potrebe svog djeteta. Međutim, ako majke percipiraju svoje kompetencije niskima, nedostatak socijalne podrške može dodatno pogoršati njihov osjećaj roditeljske učinkovitosti. Ovi nalazi potvrđuju zaštitnu ulogu socijalne podrške, osobito u situacijama kada roditelji osjećaju nesigurnost. Dugoročno gledano, viša socijalna podrška povezuje se s većim osjećajem roditeljske samoeфикаsnosti i zadovoljstva roditeljstvom (Karp i sur., 2015).

Crnica i Ross (2017) ističu da stres roditeljstva može predvidjeti kasniji psihološki stres, poput depresivnih simptoma, ali također naglašavaju da ovaj učinak nije univerzalan, već ovisi o prisutnosti socijalne podrške. Naime, istraživanja pokazuju da stres roditeljstva može imati dugoročne negativne posljedice na mentalno zdravlje roditelja, poput razvoja depresije, ali samo u uvjetima kada socijalna podrška nije prisutna ili je nedovoljna. U suprotnom, adekvatna socijalna podrška može ublažiti negativne učinke stresa i smanjiti rizik od razvoja psiholoških

problema. Istraživanje Schellinger i suradnika (2020) pokazalo je da su veća razina socijalne podrške i roditeljsko zadovoljstvo njome povezani s nižim razinama stresa kod majki male djece. Iako u prvim danima nakon porođaja socijalna podrška možda nije odmah ublažila stres, ona može postati ključan zaštitni faktor za psihološku dobrobit majki kako vrijeme prolazi i roditelji se prilagođavaju svojoj novoj ulozi. Uz to, istraživanje Marković (2021) pokazuje da majke koje visoko procjenjuju svoje roditeljske kompetencije i socijalnu podršku, doživljavaju niže razine roditeljskog stresa. Nasuprot tome, neka istraživanja nisu potvrdila da je percepcija socijalne podrške čimbenik koji umanjuje roditeljski stres (Respler-Herman i sur., 2012), što sugerira potrebu za daljnjim istraživanjima ovog odnosa.

1.7. Povezanost temperamenta djeteta s doživljajem roditeljstva

Roditeljski stres može biti oblikovan različitim faktorima, a jedan od ključnih utjecaja dolazi iz temperamenta novorođenčeta i djeteta u prvoj godini života. Belsky i Rovine (1990) ističu kako dijete, osobito u ranim fazama života, svojim temperamentom značajno oblikuje doživljaj roditeljstva. Thomas i suradnici (1968) definirali su težak temperament kao negativan afekt, nepravilnosti u spavanju i hranjenju, intenzivne reakcije na podražaje te početnu averziju prema promjenama u okolini. Različiti aspekti temperamenta, poput emocionalnosti, aktivnosti i socijalnosti, mogu izazvati stres među roditeljima. Istraživanja pokazuju da djeca koja se odlikuju višim razinama dimenzija kao što su emocionalna reaktivnost i negativni afekt, često izazivaju veći stres kod svojih roditelja u odnosu na djecu koja imaju niže rezultate na tim dimenzijama (Fernandes i sur., 2021). Dijete s teškim temperamentom može povećati roditeljski stres, smanjiti osjećaj roditeljske kompetencije i time otežati stvaranje pozitivnog odnosa između roditelja i djeteta (Peterson i Hann, 2000). Slični nalazi proizlaze iz istraživanja Liu i suradnika (2012) koji su otkrili da je roditeljski stres majki bio veći ako su doživljavale temperament svog djeteta kao težak. U istraživanju istih autora otprilike jedna trećina majki, osobito one koje su prvi put rodile ili su imale dojenče s težim temperamentom, doživjele su visoki roditeljski stres. Istraživanje Mäntymaa i suradnika (2006) pokazuje da su majčina nametljivost, loše interaktivno ponašanje djeteta i roditeljski stres značajno povećali rizik da dojenče bude klasificirano kao teško. Međutim, jedno istraživanje ukazuje na to da teški temperament sam po sebi nije nužno rizičan faktor za dječji razvoj, nego postaje problematičan kada je kombiniran s neadekvatnim roditeljskim postupcima (Teerikangas i sur., 1998; prema Macuka, 2010). Teti i Gelfand (1991) ističu da je majčina percipirana samoefikasnost uvelike povezana s njenom stvarnom kompetentnošću i ponašanjem, neovisno o djetetovom

temperamentu. Ova spoznaja ukazuje na to da, iako djetetov temperament može utjecati na roditeljski stres, sposobnost majke da se nosi s roditeljskom ulogom također igra značajnu ulogu.

Zanimljivo je da su istraživanja pokazala kako su majke bolje i preciznije predviđale ponašanje i potrebe svojih beba od očeva (Bates i sur., 1979). U istom istraživanju, otkriveno je da su majke imale poteškoća u procjenjivanju potreba svoje bebe, naročito u situacijama kada su bebe bile zahtjevne (npr. često plakale, teško se smirivale) i nemirne (nisu pratile uobičajene mirne obrasce ponašanja). Osim toga, majke koje su bile mlađe imale su veću tendenciju da teže prepoznaju ponašanje i potrebe svojih beba u takvim okolnostima. U osnovi, studija sugerira da majke s manje iskustva (mlađe majke) mogu imati veće teškoće u prepoznavanju i tumačenju ponašanja svojih beba, osobito kada su bebe zahtjevne ili su sklone nemiru. Novija istraživanja ukazuju na značajan porast uključenosti očeva u brigu o dojenčadi u posljednjih nekoliko desetljeća, pri čemu očevi danas provode više vremena u praktičnim roditeljskim ulogama nego prethodne generacije (Bakermans-Kranenburg i sur., 2019). Sociokulturne norme i vrijednosti u pogledu očinske uključenosti mijenjale su se tijekom vremena, utječući na osobne norme i ponašanja očeva. Uz ove promjene, plaćeni očinski dopust postao je dostupniji, što je omogućilo veću očinsku skrb o djetetu, a to može dovesti do hormonalnih i neuralnih promjena kod očeva (Bakermans-Kranenburg i sur., 2019). Vrijeme provedeno u izravnoj brizi o dojenčadi pokazuje linearnu povezanost s aktivacijom područja mozga očeva koja su povezana s roditeljstvom (Abraham i sur., 2014). Istraživanja također pokazuju da očevi imaju ključnu ulogu u emocionalnom i društvenom razvoju svog djeteta. Uključeni očevi pozitivno utječu na jezični i kognitivni razvoj djeteta, emocionalnu regulaciju te pridonose smanjenju problema u ponašanju tijekom vremena (Anderson i sur., 2013).

Istraživanje Gelfanda i suradnika (1992) pokazalo je da je temperament djeteta najbolji prediktor roditeljskog stresa kod depresivnih i nedeprativnih majki dojenčadi, te specifične osobine temperamenta djeteta, poput emocionalnosti, mogu utjecati na kvalitetu i dinamiku odnosa između roditelja i djeteta te ju značajno otežati. Na primjer, djeca s težim temperamentom, koja pokazuju visoku negativnu emocionalnost i teško se umiruju, često izazivaju dodatne napore od strane roditelja, a njihovo ponašanje može se doživjeti kao povratna informacija o roditeljskom neuspjehu, osobito u dojenačkoj dobi (Jurić, 2018). Slično tome, izraženija negativna afektivnost djeteta predviđa manje zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge majki djece vrtićke dobi (Jurić, 2018). Roditelji djece s visokom negativnom emocionalnosti ne doživljavaju uvijek pozitivna iskustva u odnosu sa svojom djecom te im to

smanjuje pozitivna potkrepljenja u odnosu s djecom u usporedbi s roditeljima djece s manjom negativnom emocionalnosti (Oddi i sur., 2013; prema Jurić, 2018). Prema Kapović (2023), veći stres kod majki negativno utječe na njihovu percepciju socioemocionalnog razvoja djece. Nadalje, veći stres majke bio je povezan s nefleksibilnošću, razdražljivosti i problemima s rutinama kod dojenčeta. U kontekstu ove povezanosti, istraživanje Sidor i suradnika (2013) potvrđuje da regulacijski poremećaji kod dojenčadi, kao što su problemi s plačem i spavanjem, uzrokuju povećane razine stresa kod majki, što dovodi do disfunkcionalnih interakcija između majke i djeteta.

2. CILJ

Kako je u uvodu opisano, na doživljaj roditeljskog stresa, kao i na doživljaj roditeljske kompetentnosti utječu brojni čimbenici, kao što su ranije roditeljsko iskustvo ili njegov nedostatak, sociodemografska obilježja roditelja i djeteta, djetetov temperament, karakteristike bračnog odnosa roditelja, socijalna podrška i drugi.

Prvi je cilj ovog istraživanja bio ispitati povezanost sociodemografskih čimbenika poput ranijeg iskustva u roditeljskoj ulozi (prvo dijete ili dijete višeg reda rođenja), dobi roditelja, obrazovanja roditelja, broja djece u obitelji, dobi najmlađeg djeteta i percepcije financijske situacije, s jedne strane i roditeljskog stresa, s druge. Nadalje, drugi je cilj bio ispitati ulogu karakteristika dojenčeta, roditeljske kompetentnosti, zadovoljstva brakom, percipirane pravednosti u braku i percipirane socijalne podrške u predviđanju roditeljskog stresa roditelja djece dojenačke dobi.

3. PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Problem 1: Ispitati razliku u intenzitetu roditeljskoga stresa između majki koje su rodile prvi put i majki koje već imaju djecu.

Hipoteza 1: Majke koje su rodile prvi put doživljavat će veći intenzitet roditeljskog stresa u odnosu na one majke koje već imaju djecu.

Problem 2: Ispitati povezanost sociodemografskih karakteristika roditelja i djeteta (dob roditelja, obrazovanje roditelja, broj djece u obitelji, dob najmlađega djeteta i percepcija prihoda kućanstva) s procjenom intenziteta roditeljskog stresa.

Hipoteza 2: Majke koje su mlađe, imaju niže obrazovanje, veći broj djece u obitelji, dijete mlađe od 6 mjeseci i niže percipirane prihode kućanstva imat će viši intenzitet stresa u odnosu na majke koje su starije, imaju više obrazovanje, manji broj djece u obitelji, dijete starije od 6 mjeseci i više prihode kućanstva.

Problem 3: Ispitati prediktivni doprinos zadovoljstva brakom, percipirane pravednosti u braku, osjećaja roditeljske kompetentnosti, karakteristika dojenčeta i percipirane socijalne podrške roditeljskom stresu roditelja djece dojenačke dobi.

Hipoteza 3: Očekuje se da će nisko zadovoljstvo brakom, nisko percipirana pravednost u braku, niski osjećaj roditeljske kompetentnosti, teže karakteristike dojenčeta i nisko percipirana socijalna podrška predviđati veći roditeljski stres roditelja djece dojenačke dobi.

4. METODA

4.1. Sudionici

U istraživanju su mogli sudjelovati roditelji koji imaju dojenče staro od jednog mjeseca do godine dana i koji su u braku. U istraživanju je sudjelovalo 354 sudionika. Međutim, iz daljnje analize isključeno je 16 sudionica jer nisu bile u braku ili im je dijete bilo starije od 12 mjeseci. Također, na kraju je ipak odlučeno da se isključi 6 sudionika očeva zbog premalog broja očeva u uzorku, koji je nedostatan za potrebe analiza razlika između majki i očeva u ispitanim konstruktima. Stoga su konačne analize provedene na rezultatima prikupljenima od 332 majke. Prosječna dob majki iznosila je 32 godine (*raspon dobi: 19-48 godina, SD = 4,36*), dok je prosječno trajanje braka sudionica bilo 4,6 godina (*raspon trajanja braka: 1-30 godina, SD = 3,42*). Što se tiče obrazovanja, 64,2% majki ima završenu visoku školu, 21,6% ima završenu srednju školu, a 14,2% ima završenu višu školu. Kada je riječ o zaposlenju, 90% sudionica je zaposleno, 9,3% je nezaposleno, dok je 0,7% studentica.

S obzirom na ekonomski status, 46,7% sudionica navodi da ima prosječan status, 41,9% navodi status nešto iznad prosjeka, 7,8% izvrstan, a 3,3% nešto ispod prosjeka.

Prosječna dob djeteta dojenačke dobi iznosila je 6,8 mjeseci (*SD = 3,72*). Kod 164 sudionice to je bilo prvo dijete, kod 117 sudionica drugo dijete, kod 41 sudionice treće dijete, kod 6 sudionica četvrto dijete i kod 4 sudionice peto dijete. Od djece dojenačke dobi, 54,5% sudionica ima dječaka, dok ostatak ima djevojčicu. Većina sudionica (86,1%) navodi da je trudnoća s ovim djetetom bila planirana, dok je kod 13,9% sudionica trudnoća bila neplanirana.

4.2. Mjerni instrumenti

Mjerni instrumenti korišteni u ovom istraživanju su: *Skala zadovoljstva brakom* (Ćubela Adorić i Jurević, 2006), *Skala percipirane pravednosti u braku* (Ćubela Adorić i Mičić, 2010), *Skala osjećaja roditeljske kompetentnosti* (*Parenting Sense of Competence Scale*, Gibaud-Wallston i Wandersman, 1978), *Skala percipirane socijalne podrške* (Jakovljević, 2004), *Upitnik karakteristika dojenčeta* (ICQ; Bates, Freeland i Lounsbury, 1979), *Skala roditeljskog stresa* (Berry i Jones, 1995) i *upitnik općih podataka* konstruiran za potrebe ovog diplomskog rada.

Upitnik općih podataka sadrži informacije o nekim demografskim karakteristikama sudionika: spol, dob i stupanj obrazovanja, trajanje braka, radni status, ekonomski status (procjena statusa kućanstva), broj djece u obitelji, dob i spol djeteta dojenačke dobi i planiranost trudnoće.

Skala zadovoljstva brakom (Ćubela Adorić i Jurević, 2006) sastoji se od šest tvrdnji koje se odnose na opću procjenu zadovoljstva odnosom s bračnim partnerom. Primjeri takvih tvrdnji uključuju: „*Mnogo je stvari u našem odnosu koje me usrećuju.*“ i „*Nezadovoljan sam mnogim aspektima našeg odnosa.*“ Zadatak sudionika je da procijene u kojoj mjeri se slažu s navedenim tvrdnjama na skali od 7 stupnjeva, pri čemu ocjene variraju od -3 (potpuno netočno) do +3 (potpuno točno). Negativno formulirane čestice (3, 5 i 6) boduju se obrnutim smjerom. Svaka procjena na česticama boduje se na skali od 1 do 7, gdje „-3“ dobiva vrijednost 1, a „+3“ vrijednost 7. Ukupni rezultat predstavlja prosječnu vrijednost svih procjena na česticama, a raspon rezultata može se kretati od 6 do 42 boda. Viši rezultati ukazuju na veću razinu općeg zadovoljstva brakom. Pouzdanost skale izražena Cronbach α koeficijentom u njenoj prvoj primjeni iznosila je 0,83 (Jurević, 2007). U ovom istraživanju pouzdanost skale iznosila je 0,79.

Skala percipirane pravednosti u braku (Ćubela Adorić i Mičić, 2010) sastoji se od 11 tvrdnji koje izražavaju različite aspekte ocjene pravednosti odnosa s partnerom. To uključuje procjenu pravednosti u međusobnoj podjeli obveza i odgovornosti, kao i jednakost partnera u smislu omjera između uloga u bračnoj vezi i dobiti iz nje. Primjeri čestica su: „*U našem se braku oboje trudimo imati ravnopravan udio u izvršavanju svakodnevnih poslova i obveza.*“ i „*Kad razmišljam o tome što od svog braka dobivam, osjećam se donekle „zakinutim“ u odnosu na supruga/u.*“. Zadatak sudionika je procijeniti koliko se svaka tvrdnja slaže s njihovim mišljenjem na skali od 7 stupnjeva, pri čemu ocjene variraju od -3 (potpuno netočno) do +3 (potpuno točno). Čestice 6, 7 i 9 boduju se obrnutim smjerom. Procjene na česticama se

pretvaraju u skalu od 1 do 7, pri čemu vrijednost „-3“ dobiva ocjenu 1, a „+3“ ocjenu 7. Ukupni rezultat predstavlja prosječnu vrijednost svih procjena na česticama, a raspon rezultata kreće se od 11 do 77 bodova. Viši rezultati ukazuju na veću razinu percipirane pravednosti u braku. Pouzdanost skale, izražena Cronbach α koeficijentom, u prvoj primjeni iznosila je 0,87 (Jurević, 2007). U ovom istraživanju pouzdanost je iznosila 0,93.

Skala osjećaja roditeljske kompetentnosti (eng. *Parenting Sense of Competence Scale*, Gibaud-Wallston i Wandersman, 1978., hrvatski prijevod Reić Ercegovac, 2011) namijenjena je procjeni subjektivnog osjećaja kompetentnosti u roditeljskoj ulozi. Ova skala mjeri percepciju roditelja o vlastitim sposobnostima i zadovoljstvu roditeljstvom temeljeći se na dvofaktorskoj strukturi koja uključuje zadovoljstvo roditeljstvom i roditeljsku samoefikasnost. Primjeri čestica prema subskalama su: „*Ja najbolje znam što muči moje dijete.*“ za roditeljsku samoefikasnost te „*Roditeljstvo je samo po sebi dovoljan dobitak*“ za zadovoljstvo roditeljstvom. Skala obuhvaća 17 čestica (9 tvrdnji za subskalu zadovoljstva roditeljstvom i 8 tvrdnji za subskalu roditeljske samoefikasnosti) na koje sudionici odgovaraju odabirom odgovarajućeg broja na Likertovoj skali sa šest stupnjeva, u rasponu od "u potpunosti se slažem" do "u potpunosti se ne slažem", a raspon rezultata kreće se od 17 do 102. Čestice na subskali zadovoljstva roditeljstvom obrnuto se boduju. Ukupan rezultat na Skali osjećaja roditeljske kompetentnosti dobiva se linearnom kombinacijom procjena na obje subskale. Viši rezultati ukazuju na veći doživljaj roditeljske kompetentnosti. U istraživanju Reić Ercegovac (2011) zabilježena je visoka pouzdanost s Cronbach alfa koeficijentom od 0,86 za subskalu roditeljske samoefikasnosti, dok je za subskalu zadovoljstva roditeljstvom utvrđena zadovoljavajuća pouzdanost s Cronbach alfa koeficijentom od 0,79. U ovom istraživanju pouzdanost cijele skale iznosila je 0,81, dok za subskalu roditeljske samoefikasnosti iznosi 0,71, a za subskalu zadovoljstvo roditeljstvom 0,79. U daljnjim analizama korišteni su rezultati dobiveni na subskalama.

Upitnik percipirane socijalne podrške (Jakovljević, 2004) namijenjen je za procjenu subjektivne percepcije socijalne podrške koju pojedinac doživljava iz svoje okoline. Uputa skale bila je prilagođena ovom istraživanju te se od sudionika tražilo da procijene percepciju socijalne podrške u kontekstu njihovog iskustva u roditeljstvu, s posebnim naglaskom na podršku koju primaju u odnosu na dijete dojenačke dobi. Upitnik se sastoji od osam čestica te sudionici procjenjuju slaganje s tvrdnjama odabirom odgovarajućeg broja na Likertovoj skali sa četiri stupnja od 1 (nikada) do 4 (uvijek). Primjeri čestica su: „*U kojoj mjeri vam bliske osobe pružaju ohrabrenje?*“ i „*U kojoj mjeri vam bliske osobe pokazuju da razumiju vaše misli*

i osjećaje?“. Ukupan rezultat oblikuje se kao linearna kombinacija procjena na svim česticama, a raspon rezultata kreće se od 8 do 32. Viši rezultati ukazuju na veću razinu percipirane socijalne podrške. U inicijalnom istraživanju ova skala pokazala je jednofaktorsku strukturu te visoku pouzdanost (Cronbach alpha = 0,90). U ovom istraživanju pouzdanost je iznosila 0,93.

Upitnik karakteristika dojenčeta (eng. *Infant Characteristic Questionnaire*, ICQ; Bates i sur., 1979, hrvatski prijevod: Tolja i sur., 2020) namijenjen je mjerenju roditeljske percepcije temperamenta dojenčeta, s posebnim fokusom na teški temperament. Sastoji se od 24 čestice koje opisuju različita ponašanja dojenčeta. Roditelji procjenjuju svaku česticu na skali od 1 do 7, pri čemu veći broj označava izraženija obilježja teškoga temperamenta. Ukupan rezultat dobiva se zbrajanjem bodova svih čestica, pri čemu veći rezultat ukazuje na teži temperament. Raspon rezultata je od 24 do 168 bodova, a petnaesta čestica boduje se obrnutim smjerom. Čestice skale grupiraju se u četiri faktora: teški temperament, neprilagođeni temperament, suzdržani temperament i nepredvidivi temperament. U inicijalnom istraživanju Batesa i suradnika (1979), majke su opisivale teško temperamentno dojenče kao ono koje je vrlo izbirljivo, teško se umiruje i zahtijeva više pažnje. Nasuprot tome, lako temperamentno dojenče okarakterizirano je kao zadovoljno, smireno i jednostavno za umirivanje. Neprilagođeni temperament povezivan je s negativnim ili neprilagođenim reakcijama na nove situacije, ljude ili objekte. Suzdržani temperament opisivao je kroz nisku razinu aktivnosti i slabu socijalnu reakciju, dok je nepredvidivi temperament definiran prema ocjenama koliko je roditeljima lako ili teško predvidjeti potrebe djeteta, poput osjećaja gladi ili promjene mokrih pelena. Primjer čestice za težak temperament je: *Koliko Vam je lako ili teško smiriti ili utješiti Vašu bebu kada je uznemirena?*“, za neprilagođeni temperament je: *„Kako Vaša beba reagira na ometanja i promjene u svakodnevnoj rutini (kao druženja, odlazak na putovanje, odlazak u crkvu itd.)?“*, za suzdržani temperament je *„Koliko se Vaša beba smije i ispušta sretne zvukove?“* te za nepredvidivi temperament je *„Koliko Vam je lako ili teško znati što smeta Vašoj bebi kada plače ili je uznemirena?“*. U istraživanju Bates i suradnika (1979; prema Tolja, 2018) Cronbach α koeficijent za pojedine podljestvice iznosio je 0,79 za teški temperament, 0,75 za neprilagođeni, 0,39 za suzdržani i 0,50 za nepredvidivi temperament. U ovom istraživanju ispitana je pouzdanost cijele skale, pri čemu je utvrđeno da Cronbach alfa koeficijent iznosi 0,84, dok za podljestvice Cronbach α koeficijent pouzdanosti iznosi 0,83 za podljestvicu teški temperament, 0,82 za neprilagođeni temperament, 0,76 za nepredvidivi temperament, a 0,55 za suzdržani temperament. Za potrebe ovog istraživanja korišten je samo ukupni rezultat na skali.

Skala roditeljskog stresa (Berry i Jones, 1995; hrvatski prijevod Milić Babić, 2013) osmišljena je za procjenu razine stresa koju roditelji doživljavaju u vezi s roditeljstvom. Skala obuhvaća područja poput osjećaja bliskosti s djecom, zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge, pozitivnih i negativnih emocija povezanih s tom ulogom, te izazova koje roditeljstvo donosi. Skala se sastoji od 18 tvrdnji, a sudionici odgovaraju na Likertovoj skali od 1 („potpuno se ne slažem“) do 5 („potpuno se slažem“). Odgovori na česticama 1, 2, 5, 6, 7, 8, 17 i 18 obrnuto se boduju. Rezultati se dobivaju zbrajanjem procjena na svim česticama, pri čemu ukupni rezultat može varirati od 18 do 90. Viši rezultat ukazuje na višu razinu roditeljskog stresa. Skala uključuje i pozitivne tvrdnje (npr. „*Osjećam se blisko sa svojim djetetom.*“) i negativne tvrdnje (npr. „*Glavni izvor stresa u mom životu je moje dijete.*“), omogućujući detaljan uvid u oba aspekta roditeljskog iskustva – pozitivne i negativne učinke roditeljstva na pojedinca. Pouzdanost skale u istraživanju Milić Babić (2013), izražena Cronbach alfa koeficijentom, iznosila je 0,85. U ovom istraživanju pouzdanost skale iznosila je 0,85.

4.3. Postupak

Istraživanje je provedeno tijekom listopada i studenog 2024. godine koristeći online platformu Google Forms. Poziv za sudjelovanje poslan je putem brojnih online zajednica i platformi kako bi se osigurala heterogenost sudionika. Objave su postavljene u popularnim Facebook grupama, kao što su *Mame na fejsu*, *Trudnice i mame – iskustva i savjeti*, *Rodina SOS grupa za dojenje*, *Rastimo zajedno*, *Podrška novim roditeljima – od prvog bebinog dana do trećeg rođendana te Mama zaslužuješ biti dobro – podrška kroz trudnoću, porod i roditeljstvo*. Dodatno, poziv za sudjelovanje objavljen je i na Facebook stranicama organizacija poput *Centra za perinatalnu psihologiju i rano roditeljstvo*, *Centra za djecu, mlade i obitelj Dubrovnik*. Promocija istraživanja proširena je i na Instagram profilima *mama_fizijatrica*, *iskra.fm* i *studio.nar.zadar*.

U uvodnim je uputama sudionicima objašnjen cilj istraživanja te je bilo istaknuto da je sudjelovanje potpuno anonimno i dobrovoljno te da sudionici u bilo kojem trenutku mogu odustati ili se povući iz istraživanja bez ikakvih posljedica. Također, jasno je navedeno da će podaci prikupljeni putem upitnika biti analizirani isključivo na grupnoj razini te korišteni samo u svrhu izrade diplomskog rada. Nakon čitanja uputa, sudionici su potvrđivali svoj pristanak za sudjelovanje klikom na gumb "Slažem se", čime su formalno pristupili ispunjavanju upitnika. Istraživanje je prethodno odobrilo Etičko povjerenstvo Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru.

5. REZULTATI

Prije statističkih analiza vezanih za istraživačke probleme izračunati su deskriptivni podaci za rezultate koje su sudionici postigli na svakom pojedinom upitniku kojeg su ispunjavali kao i parametri potrebni za provjeru normalnosti distribucije. Dobiveni podaci prikazani su u *Tablici 1*.

Tablica 1 Prikaz rezultata statističke analize deskriptivnih podataka korištenih instrumenata te podataka dobivenih provjerom normalnosti distribucije (N=332).

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Dobiveni raspon</i>	<i>SI</i>	<i>KI</i>	<i>S-W</i>	<i>α</i>
<i>SRS</i>	37.3	8.94	18-90	0.50	0.32	0.98**	0.85
<i>UKD</i>	61.4	16.5	24-168	0.42	-0.05	0.99*	0.84
<i>SZB</i>	35.4	6.95	6-42	-1.30	1.61	0.85**	0.79
<i>SPPB</i>	58.9	15.9	11-77	-0.75	-0.36	0.91**	0.93
<i>SRK</i>	62.5	9.57	17-102	-0.19	-0.30	0.99	0.81
<i>SRK-Z</i>	33.2	6.42	9-45	-0.39	-0.51	0.98**	0.79
<i>SRK-S</i>	29.3	4.91	8-40	-0.26	0.20	0.99	0.71
<i>SPSP</i>	23.3	5.57	8-32	-0.34	-0.42	0.97**	0.93

Legenda: *SRS*- Skala roditeljskog stresa; *UKD* – Upitnik karakteristika dojenčeta; *SZB* – Skala zadovoljstva brakom; *SPPB* – Skala percipirane pravednosti u braku; *SRK* – Skala osjećaja roditeljske kompetentnosti; *SRK-Z*-subskala zadovoljstvo roditeljstvom; *SRK-S*-subskala roditeljska samoefikasnost, *SPSP* – Skala percipirane socijalne podrške; *SI* – indeks asimetričnosti, *KI*- indeks kurtičnosti, *S-W* – Shapiro-Wilk test normalnosti distribucije, *α*- Cronbach alpha koeficijent unutarnje pouzdanosti; * $p < .05$, ** $p < .01$

Iz deskriptivnih podataka (*Tablica 1*) vidljivo je da je vrijednost Shapiro-Wilk testa normalnosti distribucije statistički neznčajna za subskalu roditeljske kompetentnosti- roditeljska samoefikasnost. Distribucija rezultata na ovom upitniku ne pokazuje značajno odstupanje od normalne distribucije. Na preostalim skalama vrijednost Shapiro-Wilk testa normalnosti distribucije je statistički značajna. Distribucija rezultata na Skali zadovoljstva brakom, Skali roditeljske kompetentnosti, Skali percipirane pravednosti u braku i Skali percipirane socijalne podrške je negativno asimetrična. Odgovori na ovim upitnicima su pomaknuti prema višim vrijednostima. S druge strane, distribucija rezultata na Skali roditeljskoga stresa i na Upitniku karakteristika dojenčeta je pozitivno asimetrična, te su odgovori na ovim upitnicima pomaknuti prema nižim vrijednostima. Iako se pokazalo

odstupanje od normalne distribucije za distribucije rezultata na gotovo svim skalama (osim na subskali roditeljske samoefikasnosti), vrijednosti indeksa asimetričnosti (SI) svih distribucija nalaze se unutar prihvatljivih granica (od -3 do 3), prema Klineu (2005), što ukazuje na odsustvo ekstremnih odstupanja. Isto tako je i vrijednost indeksa kurtičnosti ili spljoštenosti (KI) unutar prihvatljivih granica (od -8 do 8), prema Klineu (2005). Na temelju prethodno navedenog, prihvatljivo je koristiti statističke parametrijske analize u daljnjoj obradi podataka. Prosječan rezultat za varijablu temperament dojenčeta pokazuje da većina majki percipira temperament dojenčeta kao lagan ($M = 61.4$; $SD = 16.5$). Rezultati sugeriraju da sudionice percipiraju zadovoljstvo brakom vrlo visokim ($M = 35.4$, $SD = 6.95$), kao i percipiranu pravednost u braku ($M = 58.9$, $SD = 15.9$). Nadalje, rezultati sugeriraju da ispitanice doživljavaju relativno nizak roditeljski stres ($M = 37.3$, $SD = 8.94$), te relativno visoko percipiraju socijalnu podršku ($M = 23.3$, $SD = 5.57$). Što se tiče roditeljske kompetentnosti, rezultati sugeriraju da su sudionice relativno zadovoljne roditeljstvom ($M = 33.2$, $SD = 6.42$) te da se procjenjuju relativno visoko samoefikasnim u roditeljskom ulozu ($M = 29.3$, $SD = 4.91$).

Kako bi se utvrdilo postoji li razlika u intenzitetu roditeljskoga stresa između majki koje su rodile prvi put i majki koje već imaju djecu, izračunat je t-test za nezavisne uzorke. Dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 2*.

Tablica 2 Prikaz rezultata t-testa za nezavisne uzorke za ispitivanje razlike u intenzitetu roditeljskog stresa između majki koje su rodile prvi put i majki koje već imaju djecu.

Rezultati na Skali roditeljskoga stresa				
	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i> df (330)
Majke koje su prvi put rodile	164	36.9	9.41	
Majke koje već imaju djecu	168	37.8	8.46	-0.998

Nije utvrđena statistički značajna razlika ($p > .05$) u intenzitetu roditeljskog stresa između majki koje su rodile prvi put i majki koje već imaju djecu (*Tablica 2*).

Kako bi se ispitala povezanost sociodemografskih obilježja sudionica (dob roditelja, obrazovanje roditelja, broj djece u obitelji, dob najmlađega djeteta i doživljaj prihoda kućanstva) s procjenom intenziteta roditeljskog stresa, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije te su prikazani u matrici korelacija (*Tablica 3*).

Tablica 3 Matrica korelacija između roditeljskog stresa i sociodemografskih obilježja sudionica (N=332).

Varijable	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Roditeljski stres	1					
2. Dob	.11	1				
3. Obrazovanje	.16	.27**	1			
4. Broj djece u obitelji	.02	.40**	.08	1		
5. Dob najmlađeg djeteta (u mjesecima)	.12	.11	-.02	-.08	1	
6. Ekonomski status	-.07	.17	.22**	.10	-.01	1

**p<.01

Napomena: Obrazovanje je operacionalizirano u obliku kategorija od nižeg prema višem stupnju obrazovanja dok je ekonomski status operacionaliziran kao procjena prihoda kućanstva

Iz *Tablice 3* vidljivo je da sociodemografske karakteristike nisu statistički značajno povezane s roditeljskim stresom. Stoga nisu uključene u kasniju regresijsku analizu kao potencijalni prediktori roditeljskog stresa.

Kako bi se ispitalo u kojoj mjeri zadovoljstvo brakom, percipirana pravednost u braku, osjećaj roditeljske kompetentnosti (koji je podijeljen na dvije subskale – roditeljsko zadovoljstvo i roditeljska samoeфикаsnost), percipirana socijalna podrška i karakteristike dojenčeta pridonose objašnjenju roditeljskog stresa roditelja djece dojenačke dobi, najprije su izračunati Pearsonovi koeficijenti korelacije koji su prikazani u matrici korelacija (*Tablica 4*), a zatim standardna regresijska analiza s roditeljskim stresom kao kriterijem (*Tablica 5*).

Tablica 4 Matrica korelacija između roditeljskog stresa i njegovih ispitanih potencijalnih prediktora (N=332).

Varijable	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Roditeljski stres	1						
2. Karakteristike dojenčeta	.50**	1					
3. Zadovoljstvo brakom	-.21**	-.19**	1				
4. Percipirana pravednost u braku	-.32**	-.23**	.65**	1			
5. Roditeljska samoeфикаsnost	-.54**	-.36**	.14	.20**	1		
6. Zadovoljstvo roditeljstvom	-.73**	-.40**	.27**	.39**	.42**	1	
7. Socijalna podrška	-.27**	-.24**	.31**	.33**	.16	.32**	1

**p<.01

Iz *Tablice 4* vidljivo je da je roditeljski stres statistički značajno povezan sa svim ispitivanim varijablama, a visine korelacija kretale su se od niskih do umjereno visokih. Roditeljski stres negativno je povezan sa zadovoljstvom brakom, percipiranom pravednošću u braku, zadovoljstvom roditeljstvom, roditeljskom samoeфикасноšću i socijalnom podrškom. Dakle, majke koje osjećaju veće zadovoljstvo brakom i veću razinu percipirane pravednosti u braku, imaju veće zadovoljstvo roditeljstvom i veći osjećaj roditeljske samoeфикаsnosti i osjećaju više razine percipirane socijalne podrške doživljavaju niži intenzitet roditeljskog stresa. Nadalje, roditeljski stres je pozitivno povezan sa karakteristikama dojenčeta. Dakle, majke koje percipiraju temperament svojeg dojenčeta težim doživljavaju veći intenzitet roditeljskog stresa.

Što se tiče međusobnog odnosa prediktorskih varijabli, karakteristike dojenčeta negativno koreliraju sa svim ostalim varijablama. Naime, percepcija karakteristika dojenčeta težima povezana je s nižim zadovoljstvom brakom, percepcijom manje pravednosti u braku te s manjom percipiranom socijalnom podrškom. Također, povezana je s nižim zadovoljstvom roditeljstvom i s manjom samoprocjenom ефикаsnosti u roditeljskoj ulozi. Nadalje, veće zadovoljstvo brakom povezano je s višom percepcijom pravednosti u braku i s većim zadovoljstvom roditeljstvom, dok je veća percepcija pravednosti u braku povezana s većom roditeljskom samoeфикаsnosti i većim zadovoljstvom roditeljstvom. Roditeljska samoeфикаsnost pozitivno je povezana sa zadovoljstvom roditeljstvom. Na kraju, veća percipirana socijalna

podrška pozitivno korelira s većim zadovoljstvom brakom, višom percepcijom pravednosti u braku i većim zadovoljstvom roditeljstvom.

Standardna multipla regresijska analiza je provedena u daljnjoj analizi podataka, kako bi se utvrdilo koliki je relativni doprinos pojedinih prediktora u objašnjenju varijance kriterija roditeljskog stresa. Rezultati su prikazani u *Tablici 5*.

Tablica 5 Prikaz rezultata standardne multiple regresijske analize sa roditeljskim stresom kao kriterijem (N=332).

	β
Karakteristike dojenčeta	.10**
Zadovoljstvo brakom	.06
Percipirana pravednost u braku	-.03
Zadovoljstvo roditeljstvom	-.75**
Roditeljska samoefikasnost	-.45**
Socijalna podrška	-.02
R=0.792	
R ² =0.627	
korigirani R ² =0.620	
F(6/325)=90.9	

Legenda: β – standardizirani regresijski koeficijent, R – koeficijent multiple korelacije, R² – koeficijent multiple determinacije, korigirani R² – korigirani koeficijent multiple determinacije; **p<.01

Karakteristike dojenčeta, zadovoljstvo brakom, percipirana pravednost u braku, roditeljska kompetentnost (zadovoljstvo i samoefikasnost) i percipirana socijalna podrška objašnjavaju ukupno 62,7% varijance roditeljskoga stresa. Karakteristike dojenčeta i roditeljska kompetentnost su se pokazali značajnim prediktorima roditeljskog stresa što upućuje na to da one majke koje temperament svojeg dojenčeta doživljavaju težim i majke koje doživljavaju manje zadovoljstva u roditeljskoj ulozi i koje se osjećaju manje efikasnim u obavljanju te uloge doživljavaju veći intenzitet roditeljskoga stresa.

Hijerarhijska regresijska analiza provedena je u daljnjoj analizi podataka kako bi se utvrdilo koliki je dodatni doprinos pojedinih skupina prediktora, uz kontrolu onih uvedenih u

ranijim koracima hijerarhijske analize, u objašnjenju varijance kriterija intenziteta roditeljskog stresa. Rezultati su prikazani u *Tablici 6*.

Tablica 6 Prikaz rezultata hijerarhijske regresijske analize sa roditeljskim stresom kao kriterijem (N=332).

	Prvi korak	Drugi korak	Treći korak	Četvrti korak
	β	β	β	β
Zadovoljstvo roditeljstvom	-.84**	-.77**	-.76**	-.75**
Roditeljska samoefikasnost	-.53**	-.45**	-.45**	-.45**
Temperament dojenčeta		.10**	.10**	.10**
Zadovoljstvo brakom			.05	.05
Percipirana pravednost u braku			-.03	-.03
Percipirana socijalna podrška				-.02
ΔR^2		.027**	.001	.000
R	.77**	.79**	.79**	.79**
R ²	.598**	.625**	.627**	.627**

**p<.01

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize uvedene su varijable zadovoljstvo roditeljstvom i roditeljska samoefikasnost. Naime, ove varijable uvedene su u prvom koraku jer istraživanja kontinuirano pokazuju da je roditeljska kompetentnost najbolji prediktor roditeljskoga stresa. Navedene varijable značajno pridonose objašnjenju varijance kriterija te su negativni prediktori roditeljskog stresa. Ove varijable pokazuje postotak objašnjene varijance kriterija roditeljskog stresa od 59,8%. Nadalje, u drugom koraku uvedena je varijabla temperament dojenčeta jer se može, uz roditeljsku kompetentnost, promatrati kao jedan od unutarnjih čimbenika roditeljskog stresa u odnosu na ostale varijable. Varijabla temperament djeteta značajno doprinosi objašnjenju varijance kriterija uz povećanje postotka objašnjene

varijance od 2,7% te je pozitivan prediktor. Do sada, uvedeni set varijabli zajedno doprinosi 62,5% objašnjenja varijance kriterija. Zatim, u trećem koraku uvedene su varijable bračno zadovoljstvo i percipirana pravednost u braku jer su vezane za uži kontekst obiteljskog života, koje mogu imati utjecaj na roditeljski stres, ali obično u manjoj mjeri od prethodnih čimbenika. Varijable bračno zadovoljstvo i percipirana pravednost u braku ne pokazuju značajan doprinos u objašnjenju varijance kriterija. U četvrtom koraku uvedena je varijabla percipirana socijalna podrška jer je vezana za širi kontekst obiteljskog života i njezin učinak često ovisi o tome koliko su osnovni faktori poput roditeljske kompetentnosti i obiteljskih odnosa stabilni. Percipirana socijalna podrška nije se pokazala kao značajan prediktor roditeljskog stresa. Zaključno, najboljim prediktorom roditeljskoga stresa pokazalo se zadovoljstvo roditeljstvom.

6. RASPRAVA

Istraživanja već dugo ukazuju na povezanost roditeljskog stresa s različitim čimbenicima, uključujući roditeljsku kompetenciju, temperament dojenčeta, zadovoljstvo brakom, percipiranu pravednost u braku, percipiranu socijalnu podršku, kao i s određenim sociodemografskim čimbenicima. Rezultati tih istraživanja nisu sasvim suglasni, a postoji još prostora za daljnje istraživanje s obzirom na to da su u Hrvatskoj dosadašnja istraživanja roditeljskog stresa uglavnom fokusirana na ranu, predškolsku i školsku dob djece, dok su istraživanja koja se bave dojenčadi rijetka. Stoga je prvi cilj ovoga istraživanja bio ispitati povezanost sociodemografskih čimbenika, kao što su ranije iskustvo u roditeljstvu (prvo dijete ili dijete višeg reda rođenja), dob roditelja, obrazovanje roditelja, broj djece u obitelji, dob najmlađeg djeteta, percepcija prihoda i roditeljskog stresa. Drugi je cilj bio istražiti ulogu roditeljske kompetentnosti, karakteristika dojenčeta, bračnog zadovoljstva, percipirane pravednosti u braku i socijalne podrške u predviđanju roditeljskog stresa među roditeljima djece dojenačke dobi. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da ranije iskustvo u roditeljskoj ulozi nije utjecalo na doživljaj intenziteta roditeljskog stresa, odnosno majke koje su prvi put rodile i majke koje su već imale djecu nisu pokazale razlike u intenzitetu roditeljskoga stresa. Ovaj rezultat suprotan je očekivanom. Naime, u prethodnim istraživanjima uglavnom je utvrđeno da stres raste s brojem djece zbog povećanih zahtjeva roditeljstva (Spinelli i sur., 2013; Algarvio i sur., 2018), dok je u istraživanju Delale (2011) utvrđeno suprotno, odnosno da majke u obiteljima s manjim brojem djece prijavljuju veći intenzitet roditeljskog stresa. U još jednom istraživanju pokazalo se da prethodna djeca povećavaju stres kod žena, ali smanjuju ga kod muškaraca (Hildingsson i Thomas, 2013). Rezultat ovog istraživanja u skladu je s rezultatima istraživanja Marković (2021) gdje nije pronađena povezanost ukupnog roditeljskog stresa s brojem djece u obitelji. U ovom istraživanju prosječan rezultat roditeljskog stresa majki koje imaju više djece sličan je prosječnom rezultatu roditeljskog stresa majki koje su rodile prvi puta. Naime, moguće je da broj djece može utjecati na različite aspekte roditeljskog stresa, ali nije uvijek presudan faktor. Istraživanja sugeriraju da majke koje su rodile prvi puta često doživljavaju viši stres zbog specifičnih pritisaka i odgovornosti povezanih s novom roditeljskom ulogom (Berryhill, 2015; Tognasso i sur., 2022), dok majke koje imaju više djece mogu doživjeti stres kroz druge dimenzije zbog većih zahtjeva na roditelja, poput upravljanja s više potreba djece i manje financijske mogućnosti obitelji s većim brojem djece (Delale, 2011). Dakle, iako majke mogu doživjeti sličan intenzitet roditeljskog stresa, razlozi za to mogu biti različiti. Uz to, majke u ovom istraživanju doživljavaju relativno nizak roditeljski stres. Moguće

je da kombinacija pozitivnih čimbenika, kao što su lagan temperament djeteta, visok osjećaj roditeljske kompetencije, visoko bračno zadovoljstvo i percipirana pravednost u braku te socijalna podrška, može imati značajan umirujući učinak na doživljaj stresa, bez obzira na broj djece.

Nadalje, u ovom istraživanju nije pronađena značajna povezanost između sociodemografskih karakteristika roditelja i djeteta (poput dobi i obrazovanja roditelja, broja djece u obitelji, dobi najmlađeg djeteta, percepcije prihoda) i intenziteta roditeljskog stresa. Iako neka istraživanja sugeriraju da sociodemografske varijable mogu imati određeni utjecaj, one objašnjavaju samo mali postotak varijance u doživljenom stresu kod roditelja (Delale, 2011). Istraživanja pokazuju da faktori poput emocionalne regulacije, osobnih uvjerenja o roditeljstvu, zadovoljstva roditeljskom ulogom i temperament djeteta imaju puno snažniji utjecaj na intenzitet stresa nego sociodemografske karakteristike roditelja (Delale, 2011; Fernandes i sur., 2021; Liu i sur., 2012; Marković, 2021; Milić Babić, 2013). Nadalje, jedan od mogućih razloga nepovezanosti sociodemografskih karakteristika roditelja i djeteta i intenziteta roditeljskog stresa mogle bi biti karakteristika uzorka, odnosno neujednačenog broja sudionika prema kategorijama obrazovanja i percepcije prihoda. Naime, većina sudionica (78,4%) ima visoko obrazovanje (tj. završenu višu ili visoku školu), dok ostatak (21,6%) ima završenu srednju školu. Nadalje, samo 3,3% sudionica navodi da su prihodi njihova kućanstva nešto ispod prosjeka, dok ostatak navodi da je prosječan (46,7%) ili iznadprosječan (49,7%) te je većina sudionica (90%) zaposlena te primaju mjesečne prihode. Moguće je da sudionice ovog istraživanja s relativno sigurnim zaposlenjima imaju stabilna financijska primanja te dobro obrazovanje te stoga ovi sociodemografski čimbenici ne doprinose značajno objašnjenju intenziteta roditeljskog stresa. Slični rezultati zabilježeni su i u istraživanju Profaca (2002), gdje obrazovanje također nije bilo povezano s intenzitetom roditeljskog stresa. Nadalje, istraživanje je pokazalo da dob majki nije povezana s intenzitetom roditeljskog stresa, što je u skladu s nalazima prethodnih studija (Marković, 2021; Profaca, 2002). To može ukazivati na činjenicu da su majke u ovom uzorku bile adekvatno pripremljene za izazove roditeljstva, bez obzira na svoju dob. Također, već je ranije istaknuto da su planiranje trudnoće i priprema za roditeljstvo povezani s nižim razinama stresa nakon rođenja djeteta (Alves i sur., 2019, prema Begonja, 2021). Osim toga, većina sudionica (86,1%) imala je planiranu trudnoću s djetetom dojenačke dobi. Istraživanje je također pokazalo da broj djece u obitelji nije povezan s intenzitetom roditeljskog stresa, što je u skladu s nalazima radova Profaca (2002) i Marković (2021). S druge strane, neka istraživanja sugeriraju da roditeljski stres raste s većim brojem djece (Algarvio i

sur., 2018; Spinelli i sur., 2013), što se objašnjava smanjenjem broja interakcija između roditelja i svakog pojedinog djeteta kako broj djece raste (Östberg i Hagekull, 2000). U ovom istraživanju, 84,6% sudionica ima jedno ili dvoje djece, što vjerojatno objašnjava dobivene rezultate. Na temelju toga, može se pretpostaviti da su interakcije između roditelja i djece češće kada roditelji imaju jedno ili dvoje djece. Time se lakše posvećuju svakom djetetu s više pažnje, što može smanjiti roditeljski stres. Manji broj djece omogućuje roditeljima da se posvete svakom djetetu individualno s više pažnje i energije, što omogućuje veću kvalitetu i fokusiranost tih interakcija. Suprotno tome, s većim brojem djece roditelji moraju podijeliti svoje vrijeme i resurse, što može povećati stres jer je roditeljski angažman raspodijeljen na više djece, čineći ga izazovnijim. To može dovesti do toga da roditelji manje vremena provode sa svakim djetetom, što povećava stres jer ne mogu u potpunosti (ili to tako doživljavaju) ispuniti potrebe svakog djeteta, a pritom moraju upravljati i svim ostalim zahtjevima vezanima uz obitelj i kućanske obveze. Na kraju, dob najmlađeg djeteta nije pokazala povezanost s intenzitetom roditeljskog stresa. Moguće je da su promjene koje se događaju u prvoj godini života djeteta toliko česte, s obzirom na brojne razvojne promjene, da svako razdoblje u prvoj godini dojenčeta podjednako doprinosi roditeljskom stresu.

Zadnji problem ovog istraživanja bio je ispitati prediktivni doprinos zadovoljstva brakom, percipirane pravednosti u braku, osjećaja roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoeфикаsnost i zadovoljstvo roditeljstvom), karakteristika dojenčeta i percipirane socijalne podrške roditeljskom stresu roditelja djece dojenačke dobi. Utvrđeno je da karakteristike dojenčeta, zadovoljstvo brakom, percipirana pravednost u braku, roditeljska kompetentnost (zadovoljstvo i samoeфикаsnost) i percipirana socijalna podrška objašnjavaju ukupno 62,7% varijance roditeljskoga stresa. Teži temperament dojenčeta utvrđen je kao značajan pozitivni prediktor roditeljskog stresa, a zadovoljstvo roditeljstvom i roditeljska samoeфикаsnost kao značajni negativni prediktori roditeljskog stresa. Najboljim prediktorom roditeljskoga stresa pokazalo se zadovoljstvo roditeljstvom. Ovi rezultati su u skladu s rezultatima istraživanja koji naglašavaju utjecaj djetetovog temperamenta i roditeljske kompetentnosti na roditeljski stres (Liu i sur., 2012; Tognasso i sur., 2022). Na primjer, djeca s teškim temperamentom, često uzrokuju viši stres kod roditelja (Liu i sur., 2012; Peterson i Hann, 2000). S druge strane, istraživanja potvrđuju da zadovoljstvo roditeljstvom i osjećaj samoeфикаsnosti pomažu u smanjenju stresa jer roditelji koji se osjećaju kompetentnima u svojoj ulozi doživljavaju manje stresa (Beryhill, 2015; Crnic i Ross, 2017). Majke u ovom istraživanju većinski su percipirale svoje dojenče kao dijete s "lakim temperamentom". Djeca s lakim temperamentom, koja su

mirna, prilagodljiva i manje zahtjevna, obično zahtijevaju manje emocionalnog napora od strane roditelja, što može smanjiti roditeljski stres (Fernandes i sur., 2021). To sugerira da su majke u ovom uzorku doživljavale relativno niske razine roditeljskog stresa jer su doživljavale svoje dijete kao manje zahtjevno, što je moglo pozitivno utjecati na njihov osjećaj kompetencije i smanjiti percipirani stres. Već je poznato da su pripremljenost na roditeljstvo, socijalna podrška te stabilnost u obiteljskom i financijskom kontekstu ključni faktori koji podržavaju osjećaj kompetentnosti kod roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). S obzirom da su u ovom uzorku majke koje su većinom planirale trudnoću s djetetom dojenačke dobi, percipiraju relativno visokom socijalnu podršku te su većinom zaposlene i imaju prosječne i iznadprosječne prihode kućanstva, moguće je da je to sve pridonijelo njihovom osjećaju kompetentnosti. Roditelji koji imaju osjećaj da su efikasni u svojoj roditeljskoj ulozi i koji su zadovoljni roditeljstvom lakše se nose s izazovima odgoja i više uživaju u tom procesu, što ima ključnu ulogu u smanjenju roditeljskog stresa (Tognasso i sur., 2022). Moguće je da je način uzorkovanja dijelom utjecao na rezultate, jer su majke regrutirane putem Facebook grupa i stranica koje se fokusiraju na podršku majkama u suočavanju s izazovima roditeljstva, dijeljenje iskustava i slične aktivnosti. Prema istraživanju McDaniel i suradnika (2012; prema Begonja, 2021) korištenje blogging platformi bilo je često pozitivno povezano s većim osjećajem kompetentnosti među majkama koje se prvi put nalaze u roditeljskoj ulozi. Sudionice su izvijestile o osjećaju zajedništva i povezanosti s drugim ženama u sličnim situacijama te o koristima koje su im donosile razmjena iskustava i učenje iz primjera drugih.

Nadalje, zadovoljstvom brakom, percipirana pravednost u braku i percipirana socijalna podrška nisu se pokazali značajnim prediktorima roditeljskog stresa, no bili su značajno povezani s roditeljskim stresom, iako rezultati sugeriraju da te varijable možda ne igraju ključnu ulogu u doživljaju roditeljskog stresa. Bračno zadovoljstvo je negativno povezano s roditeljskim stresom. U ovom uzorku, visoka percepcija bračnog zadovoljstva sugerira da majke imaju pozitivne odnose s muževima, što je bilo povezano s manjim roditeljskim stresom. Ovo može biti posljedica stabilnog i podržavajućeg bračnog okruženja koje pozitivno utječe na emocionalnu dobrobit roditelja, pružajući podršku koja pomaže roditeljima u suočavanju s izazovima roditeljstva (Matalon i sur., 2022). Nadalje, stabilan i kvalitetan bračni odnos djeluje kao zaštitni faktor protiv intenzivnog roditeljskog stresa, omogućujući bolju koordinaciju u odgoju djece i pružajući veću međusobnu podršku među partnerima, što pozitivno utječe na ispunjavanje roditeljskih uloga (Robinson i Neece, 2015). Percipirana pravednost u braku bila je negativno povezana s roditeljskim stresom. Percepcija pravednosti u braku može smanjiti

stres jer ukazuje na ravnotežu u podjeli odgovornosti i uloga, što može olakšati roditeljsku ulogu i smanjiti roditeljski stres i opterećenje majkama (Macuka, 2024). Visoka percepcija socijalne podrške također je bila negativno povezana s roditeljskim stresom. Roditelji koji se osjećaju podržanima od strane proširene obitelji, prijatelja ili zajednice često imaju niži stres jer znaju da imaju pomoć u slučaju potrebe (Schellinger i sur., 2020). Uz to, Gao i suradnici (2014) naglašavaju važnost ohrabrenja obitelji i prijatelja te pružanja praktičnih savjeta majkama, što im pomaže u snalaženju u nepoznatim situacijama. Analizom rezultata može se uočiti da su majke u ovom istraživanju prosječno ocijenile stres relativno niskim, dok su razine bračnog zadovoljstva, percipirane pravednosti u braku i percipirane socijalne podrške bile više. Stoga, može se pretpostaviti da su zaštitni faktori vjerojatno smanjili intenzitet stresnih simptoma među sudionicama koje su sudjelovale u istraživanju.

Na kraju, potrebno je osvrnuti se na ograničenja provedenog istraživanja. Jedan od njegovih glavnih nedostataka jest taj što je provedeno online, čime je kontrola nad uvjetima istraživanja bila ograničena. Poziv za sudjelovanje upućen je u Facebook grupama i stranicama u kojima su već aktivne majke koje traže savjete, pomoć ili uče iz tuđih iskustava putem razmjene informacija. Ovaj pristup može dovesti do selekcioniranog uzorka jer isključuje majke koje nisu aktivne na internetu ili ne traže online podršku, a koje se možda suočavaju s različitim vrstama roditeljskog stresa ili imaju drugačije iskustvo roditeljstva. Uz to, u online zajednicama majke često dijele slična iskustva, što može dovesti do prepoznavanja i identificiranja s tuđim stresom, što može utjecati na vlastitu procjenu stresa sudionika, ovisno o tome kako percipiraju vlastite probleme u kontekstu iskustava drugih. Također, postoji mogućnost socijalne poželjnosti u odgovorima, jer majke mogu osjećati pritisak da odgovore na način koji je društveno prihvaćen ili očekivan, osobito u online zajednicama koje se bave temama poput roditeljstva i obiteljskog života. Dodatno, sve su mjere u ovom istraživanju temeljene na samoprocjeni majki, što također može utjecati na rezultate. Uz navedeno, problem je i mali odaziv očeva koji se može povezati s poteškoćama u pristupanju i angažiranju očeva, koji često nemaju isto online iskustvo kao majke. Dok majke imaju razvijenije mreže i resurse putem kojih mogu dijeliti iskustva i sudjelovati u online istraživanjima, očevi su, u mnogim slučajevima, manje uključeni u takve digitalne platforme, što može smanjiti njihovu dostupnost za sudjelovanje u online istraživanjima. Na kraju, postoji problem korištenja korelacijskog poprečnog nacrt, čiji rezultati ne omogućuju zaključivanje o uzročno-posljedičnim odnosima među varijablama. Takav nacrt istraživanja ne isključuje mogućnost obrnutih veza od pretpostavljenih, poput toga da roditeljski stres može utjecati na ostale varijable, smanjivati bračno zadovoljstvo, doživljaj

roditeljske kompetentnosti i zadovoljstva, nepovoljno oblikovati roditeljske postupke, te potencijalno pojačati negativne karakteristike dojenčeta i sl. Stoga je potrebno daljnje istraživanje kako bi se bolje razumjeli mehanizmi koji povezuju ove varijable i njihov zajednički utjecaj na stres kod roditelja, kao i složenost i višestruku prirodu iskustva roditeljskog stresa.

7. ZAKLJUČCI

1. Nije utvrđena razlika u intenzitetu roditeljskog stresa između majki koje su rodile prvi put i majki koje već imaju djecu.
2. Nije utvrđena povezanost sociodemografskih karakteristika roditelja i djeteta s procjenom intenziteta roditeljskog stresa.
3. Utvrđeno je da je težak temperament dojenčeta značajan pozitivan prediktor, a zadovoljstvo roditeljstvom i roditeljska samoefikasnost značajni negativni prediktori roditeljskog stresa. Zadovoljstvo brakom, percipirana pravednost u braku i percipirana socijalna podrška nisu se pokazali značajnim prediktorima roditeljskog stresa.

8. LITERATURA

- Abraham, E., Hendler, T., Shapira-Lichter, I., Kanat-Maymon, Y., Zagoory-Sharon, O. i Feldman, R. (2014). Father's brain is sensitive to childcare experiences. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 111(27), 9792–9797
- Algarvio, S., Leal, I. i Maroco, J. (2018). Parental Stress Scale: Validation study with a Portuguese population of parents of children from 3 to 10 years old. *Journal of Child Health Care*, 22(4), 563-576.
- Anderson, S., Roggman, L. A., Innocenti, M. S. i Cook, G. A. (2013). Dads' parenting interactions with children: Checklist of observations linked to outcomes (PICCOLO-D). *Infant Mental Health Journal*, 34(4), 339-351.
- Arbunić, M. (2022). *Roditeljska samoprocjena stresa i kvalitete roditeljstva*. (Diplomski rad) Sveučilište u Splitu: Odsjek za pedagogiju.
- Arendell, T. (2000). Conceiving and investigatig motherhood: The decade's scholarship. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1192-1207.
- Baker, B. L., McIntyre, L. L., Blacher, J., Crnic, K., Edelbrock, C. i Low, C. (2003). Pre-school children with and without developmental delay: behaviour problems and parenting stress over time. *Journal of Intellectual Disability Research*, 47(4-5), 217-230.
- Bakermans-Kranenburg, M. J., Lotz, A., Alyousefi-van Dijk, K. i IJzendoorn, M. (2019). Birth of a father: Fathering in the first 1,000 days. *Child Development Perspectives*, 13(4), 247-253.
- Bates, J. E., Freeland, C. A. B. i Lounsbury, M. L. (1979). Measurement of infant difficultness. *Child Development*, 794-803.
- Begonja, A. (2021). *Doživljaj roditeljstva majki u jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima*. (Diplomski rad) Sveučilište u Zadru: Odjel za psihologiju.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.
- Belsky, J. i Rovine, M. (1990). Patterns of marital change across the transition to parenthood: Pregnancy to three years postpartum. *Journal of Marriage and the Family*, 52(1), 5–19.
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Berry, J.O. i Jones W.H. (1995) The parental stress scale: initial psychometric evidence. *Journal of Social and Personal Relationships* 12: 463–472.
- Berryhill, M. B. (2016). Mothers' parenting stress and engagement: Mediating role of parental competence. *Marriage & Family Review*, 52(5), 461-480.
- Bhattacharya, M., Chakraborty, R., Basu, I. i De, M. (2019). Assessment of parental stress among mothers and fathers of children with autism. *Harvest Journal*, 4(1), 9-18.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742.
- Caldwell, C.L., Horne, A.M. i Davidson, B. (2007) Effectiveness of a multiple family group intervention for juvenile first offenders in reducing parent stress. *Journal of Child and Family Studies* 16(3): 443–459.
- Chang, Y. i Fine, M. (2007). Modeling parenting stress trajectories among low-income young mothers across the child's second and third years: Factors accounting for stability and change. *Family Psychology*, 21, 584–594.
- Chen, J., Li, J., Cao, B., Wang, F., Luo, L., i Xu, J. (2020). Mediating effects of self-efficacy, coping, burnout, and social support between job stress and mental health among young Chinese nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 76(1), 163-173.
- Chong, A. i Mickelson, K. D. (2016). Perceived fairness and relationship satisfaction during the transition to parenthood: The mediating role of spousal support. *Journal of Family Issues*, 37(1), 3-28.
- Coleman, P. i Hildebrandt Karraker, K. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*, 49, 13-24.
- Cowan, C. P. i Cowan, P. A. (2000). *When partners become parents: The big life change for couples*. Basic Books.
- Crnic, K. i Ross, E. (2017). Parenting stress and parental efficacy. *Parental stress and early child development: Adaptive and Maladaptive Outcomes*, 263-284.
- Crnic, K. i Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. *Handbook of Parenting*, 5, 243-269.
- Cutrona, C.E. i Troutman, B.R. (1986). Social support, infant temperament, and parenting self-efficacy: A mediational model of postpartum depression. *Child Development*, 57, 1507-1518.

- Ćubela Adorić i Jurević (2006). Skala zadovoljstva brakom. U: I. Tucak Junaković, V. Ćubela Adorić, Z. Penezić i A. Proroković (Ur.), *Zbirka psiholoških skala i upitnika*, Sv. 7 (str. 49-57). Sveučilište u Zadru.
- Ćubela Adorić, V. i Mičić, L. (2010). Skala percipirane pravednosti u braku. U: I. Tucak Junaković, V. Ćubela Adorić, Z. Penezić i A. Proroković (Ur.), *Zbirka psiholoških skala i upitnika*, Sv. 5 (str. 41-51). Sveučilište u Zadru.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Deater-Deckard, K. (2008). *Parenting stress*. Yale University Press.
- Delale, E. A. (2011). Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i emocionalne izražajnosti s intenzitetom roditeljskog stresa majki. *Psihološke teme*, 20(2), 187-212.
- Dunning, M. J. i Giallo, R. (2012). Fatigue, parenting stress, self-efficacy and satisfaction in mothers of infants and young children. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 30(2), 145–159.
- Fernandes, D. V., Canavarro, M. C. i Moreira, H. (2021). The mediating role of parenting stress in the relationship between anxious and depressive symptomatology, mothers' perception of infant temperament, and mindful parenting during the postpartum period. *Mindfulness*, 12(2), 275–290.
- Field, T. (2018). Postnatal anxiety prevalence, predictors and effects on development: A narrative review. *Infant Behavior and Development*, 51, 24-32.
- Gable, S., Belsky, J. i Crnic, K. (1995). Coparenting during the child's 2nd year: A descriptive account. *Journal of Marriage and the Family*, 609-616.
- Gao, L. L., Sun, K., i Chan, S. W. C. (2014). Social support and parenting self-efficacy among Chinese women in the perinatal period. *Midwifery*, 30(5), 532-538
- Gavita, O. A., David, D. i DiGiuseppe, R. (2014). You are such a bad child! Appraisals as mechanisms of parental negative and positive affect. *The Journal of General Psychology*, 141(2), 113-129.
- Gelfand, D.M., Teti, D.M. i Radin Fox, C.E. (1992). Sources of parenting stress for depressed and nondepressed mothers of infants. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21, 262-272.
- Gibaud-Walston, J. i Wandersman, L.P. (1978). Parenting sense of competence scale, *Handbook of Family Measurement Techniques* 2, 166-167.

- Guedes, M. i Canavarro, M.C. (2015) Personal competences, social resources and psychosocial adjustment of primiparous women of advanced maternal age and their partners. *Infant Mental Health* 36: 506–521.
- Gutek, B.A.; Repetti, R.L. i Silver, D.L. (1994): Non work roles and stress at work. U C.L. Cooper i R.Payne (Ur.), *Causes, coping and consequences of stress at work*. (str. 141-174). Chichester: John Wiley & Sons.
- Hildingsson, I. i Thomas, J. (2013). Parental stress in mothers and fathers one year after birth. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 32(1), 41-56.
- Jackson, K., Ternstedt, B.-M., Magnuson, A. i Schollin, J. (2007). Parental stress and toddler behavior at age 18 months after pre-term birth. *Acta Paediatrica*, 96, 227–232.
- Jakovljević, D. (2004). *Nezaposleni u Hrvatskoj: povezanost socijalne podrške i psihičkog zdravlja*. Neobjavljeni diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Jones, L., Rowe, J. i Besker, T. (2009). Appraisal, coping, and social support as predictors of psychological distress and parenting efficacy in parents of premature infants. *Children's Health Care*, 38, 245–262.
- Jurević, J. (2007). *Obrasci slaganja među partnerima u procjeni bračnog funkcioniranja i percepcija opće kvalitete braka*. Diplomski rad. Sveučilište u Zadru: Odjel za psihologiju.
- Kapović, N. (2023). *Roditeljski stres u majke i socioemocionalni razvoj dojenčeta s čimbenicima visokog neurorizika*. (Diplomski rad) Sveučilište u Zagrebu: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Karp, S.M., Lutenbacher, M. i Wallston, K.A. (2015). Evaluation of the Parenting Sense of Competence Scale in Mothers of Infants. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3474-3481.
- Kaźmierczak, M., Michałek-Kwiecień, J., Kielbratowska, B. i Karasiewicz, K. (2020). Parents' personality and maternal experiences in childcare as predictors of postpartum depression in couples in transition to parenthood. *Psychiatria Polska*, 54(5), 991-1005.
- Klein, J. (2023). *Odrednice dobrobiti i stresa roditelja djece rane i predškolske dobi*. (Diplomski rad) Sveučilište u Splitu: Rani i predškolski odgoj.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford press.

- Lacković-Grgin, K. (2011). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, 20 (114), 1063-1083.
- Lazarus, R.S. i Folkman, S. (2004). *Stres, procjena i suočavanje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Leahy-Warren, P., & McCarthy, G. (2011). Maternal parental self-efficacy in the postpartum period. *Midwifery*, 27(6), 802-810.
- Lessenberry, B. i Rehfeldt, R. (2004) Evaluating stress levels of parents of children with disabilities. *Exceptional Children* 70: 231–244.
- Leung, C. i Tsang, S. K. (2010). The Chinese parental stress scale: psychometric evidence using Rasch modeling on clinical and nonclinical samples. *Journal of Personality Assessment*, 92(1), 26-34.
- Lévesque, S., Bisson, V., Charton, L. i Fernet, M. (2020). Parenting and relational well-being during the transition to parenthood: Challenges for first-time parents. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 1938-1956..
- Levy-Shiff, R. (1994). Individual and contextual correlates of marital change across the transition to parenthood. *Developmental Psychology*, 30(4), 591
- Liu, C. C., Chen, Y. C., Yeh, Y. P., i Hsieh, Y. S. (2012). Effects of maternal confidence and competence on maternal parenting stress in newborn care. *Journal of Advanced Nursing*, 68(4), 908-918.
- Liu, L. i Wang, M. (2015). Parenting stress and harsh discipline in China: The moderating roles of marital satisfaction and parent gender. *Child Abuse & Neglect*, 43, 73-82.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Mali profesor. Zagreb.
- Macuka, I. (2010). Osobne i kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 13(1), 63-81
- Macuka, I. (2022). Pregled suvremenih izazova u roditeljstvu. *Suvremena psihologija*, 25(1), 71-88.
- Macuka, I. (2024). Biti roditelj u 21. stoljeću: intenzivno i prezaštitničko roditeljstvo. U I. Macuka (Ur.), *Suvremeno roditeljstvo; iskustva i izazovi* (str. 11-51). Sveučilište u Zadru.
- Mäntymaa, M., Puura, K., Luoma, I., Salmelin, R. K. i Tamminen, T. (2006). Mother's early perception of her infant's difficult temperament, parenting stress and early mother–infant interaction. *Nordic Journal of Psychiatry*, 60(5), 379-386.

- Marković, L. (2021). *Neke odrednice roditeljskog stresa roditelja djece predškolske dobi*. (Diplomski rad). Fakultet hrvatskih studija: Odjel za psihologiju.
- Matalon, C., Turliuc, M. N. i Mairean, C. (2022). Children's opposition, marital and life satisfaction: the mediating role of parenting stress. *Family Relations*, 71(4), 1785-1801.
- McQuillan, M. E. i Bates, J. E. (2017). Parental stress and child temperament. *Parental Stress and Early Child Development: Adaptive and Maladaptive Outcomes*, 75-106.
- Milić Babić, M. (2013). Neke odrednice doživljaja roditeljske kompetentnosti u obiteljima djece s teškoćama u razvoju. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 154(1-2), 83-102.
- Mills-Koonce, W. R., Appleyard, K., Barnett, M., Deng, M., Putallaz, M. i Cox, M. (2011). Adult attachment style and stress as risk factors for early maternal sensitivity and negativity. *Infant Mental Health Journal*, 32(3), 277-285.
- Nomaguchi, K., Brown, S. L., i Leyman, T. M. (2017). Fathers' participation in parenting and maternal parenting stress: Variation by relationship status. *Journal of Family Issues*, 38(8), 1132–1156.
- Norizan, A. i Shamsuddin, K. (2010) Predictors of parenting stress among Malaysian mothers of children with Down syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research* 54(11): 992–1003.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2001). Broj djece u obitelji i spol bračnog partnera kao prediktori bračne kvalitete. *Društvena istraživanja*, 10, 709-730.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 45-68.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2006). Marital partners income as a determinant of marriage quality. *Društvena istraživanja*, 15, 117-138.
- O'Brien, M. i Peyton, V. (2002). Parenting attitudes and marital intimacy: a longitudinal analysis. *Journal of Family Psychology*, 16(2), 118.
- Oronoz Artola, B., Alonso Arbiol, I. i Balluerka Lasa, M. N. (2007). A Spanish adaptation of the parental stress scale. *Psicothema*, 19, 687-692.
- Östberg, M. i Hagekull, B. (2000). A structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(4), 615-625
- Östberg, M., Hagekull, B. i Hagelin, E. (2007). Stability and prediction of parenting stress. *Infant and Child Development*, 16, 207–223.

- Parkes, A., Sweeting, H. i Wight, D. (2015). Parenting stress and parent support among mothers with high and low education. *Journal of Family Psychology*, 29(6), 907-918.
- Petch, J. i Halford, W. K. (2008). Psycho-education to enhance couples' transition to parenthood. *Clinical Psychology Review*, 28(7), 1125-1137.
- Peterson, G. W. i Hann, D. (1999). Socializing children and parents in families. *Handbook of Marriage and the Family*, 327-370.
- Profaca, B. (2002). Roditeljski stres i neke karakteristike emocionalnog i socijalnog razvoja djeteta predškolske dobi. (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet.
- Profaca, B. i Arambašić, L. (2004). Uпитnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa. *Suvremena psihologija*, 7(2), 243-260.
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Hendricks, C., Painter, K. M., Suwalsky, J. T. D. i Collins, W. A. (2010). Stability, continuity, and similarity of parenting stress in european american mothers and fathers across their child's transition to adolescence. *Parenting: Science and Practice*, 10 (1), 60–77.
- Raikes, H. A. i Thompson, R. A. (2005). Efficacy and social support as predictors of parenting stress among families in poverty. *Infant Mental Health Journal*, 26(3), 177-190.
- Reić Ercegovac, I. i Penezić, Z. (2010). Subjektivna dobrobit bračnih partnera prilikom tranzicije u roditeljstvo. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(2 (116)), 341-361.
- Reić Ercegovac, I. (2011). Neki prediktori doživljaja roditeljstva majki i očeva djece dojenačke dobi. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 152(2), 267-288.
- Reić Ercegovac, I. (2024). Tranzicija u roditeljstvo: motivacija i prilagodba novoj životnoj ulozi. U I. Macuka (Ur.), *Suvremeno roditeljstvo; iskustva i izazovi* (str. 51-93). Sveučilište u Zadru.
- Respler-Herman, M., Mowder, B. A., Yasik, A. E. i Shamah, R. (2012). Parenting beliefs, parental stress, and social support relationships. *Journal of Child and Family Studies*, 21, 190-198.
- Robinson, M. i Neece, C. L. (2015). Marital satisfaction, parental stress, and child behavior problems among parents of young children with developmental delays. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 8(1), 23-46.

- Sabatelli, R. M. i Waldron, R. J. (1995). Measurement issues in the assessment of the experiences of parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 969-980.
- Schellinger, K. B., Murphy, L. E., Rajagopalan, S., Jones, T., Hudock, R. L., Graff, J. C., Palmer, F. B., i Tylavsky, F. A. (2020). Toddler externalizing behavior, social support, and parenting stress: Examining a moderator model. *Family Relations*, 69(4), 714- 726
- Schoppe-Sullivan, S., Settle, T., Lee, J. i Kamp Dush, C. M. (2016). Supportive coparenting relationships as a haven of psychological safety at the transition to parenthood. *Human Development*, 13(1), 32–48.
- Shapiro, D. (2014). Stepparents and parenting stress: the roles of gender, marital quality, and views about gender roles. *Family Process* 53(1): 97–108.
- Sidor, A., Fischer, C., Eickhorst, A. i Cierpka, M. (2013). Influence of early regulatory problems in infants on their development at 12 months: a longitudinal study in a high-risk sample. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 7, 1-14.
- Spinelli, M., Poehlmann, J. i Bolt, D. (2013). Predictors of parenting stress trajectories in premature infant–mother dyads. *Journal of Family Psychology*, 27(6), 873–883.
- Stohs, J. (2000). Multicultural women's experience of household laboe, conflicts, and equity. *Sex Roles*, 42, 339-361.
- Teti, D. M. i Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62, 918–929.
- Tognasso, G., Gorla, L., Ambrosini, C., Figurella, F., De Carli, P., Parolin, L. i Santona, A. (2022). Parenting stress, maternal self-efficacy and confidence in caretaking in a sample of mothers with newborns (0–1 month). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(15), 9651.
- Tolja, R. (2018). *Uloga mentalnog zdravlja majke, temperamenta dojenčeta i kvalitete partnerske veze u povezivanju majke i dojenčeta*. (Diplomski rad). Hrvatsko katoličko sveučilište: Odjel za psihologiju.
- Tolja, R., Nakić Radoš, S. i Anđelinović, M. (2020). The role of maternal mental health, infant temperament, and couple's relationship quality for mother-infant bonding. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 38(4), 395-407.
- Vidyasagar, N. i Koshy, S. (2010) Stress and coping in mothers of autistic children. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology* 36(2): 245–248

- Widarsson, M., Engström, G., Rosenblad, A., Kerstis, B., Edlund, B. i Lundberg, P. (2013). Parental stress in early parenthood among mothers and fathers in Sweden. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 27(4), 839-847.
- Zhu, Y., Zhou, X., Yin, X., Qiu, L., Sun, N., An, R. i Gong, Y. (2022). Parenting sense of competence and its predictors among primiparous women: a longitudinal study in China. *Pregnancy and Childbirth*, 22(1), 548.